

“

"U proljeće 2006. bio sam na gej partiju u klubu "Santos". Upala je grupa od 10 nepoznatih muškaraca te vičući uvrede napala mene i moje prijatelje. Ljudi su krvarili. Nasilje sam doživio i nakon Povorke ponosa 2007. godine kada nas je grupa od deset ljudi pratila i napala. Uznemiravanje sam doživio i od zaštitara u gay klubovima Global i Rush, a najteži fizički napad doživio sam u kvartu u kojem živim kada su me prepoznali i napali ljudi koji su poznavali moju seksualnu orijentaciju. To je uključivalo dobacivanja, gađanje kamenjem, razbijanje prozora u stanu u kojem živim te pokušaj gaženja autom."

”

ISBN 978-953-56664-6-2

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

#RoziMegafon:
**OD ZAKONA O
SUZBIJANJU
DISKRIMINACIJE DO
USTAVNE ZABRANE
ISTOSPOLNOG BRAKA**

Izvještaj Zagreb Pridea o
stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba
u Republici Hrvatskoj 2010. - 2013.

#RoziMegafon:

OD ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE DO USTAVNE ZABRANE ISTOSPOLNOG BRAKA

Izvještaj Zagreb Pridea o
stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba
u Republici Hrvatskoj 2010. – 2013.

(impressum)

#RoziMegafon:

OD ZAKONA O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE DO USTAVNE ZABRANE ISTOSPOLNOG BRAKA

Izvještaj Zagreb Pridea o
stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba
u Republici Hrvatskoj 2010. – 2013.

Izdavač:
Zagreb Pride

Za izdavača:
Franko Dota

Uredio:
Marko Jurčić

Izvještaj je tiskan u studenom 2013.

Lektura:
Slaven Crnić

Kontakt:
info@zagreb-pride.net | 095 90 21 445 | www.zagreb-pride.net

Pronađite nas na većini društvenih mreža:
[@zagrebpride](https://twitter.com/zagrebpride)

Naslovница i prijelom:
Mladen Katanić

Tisak:
ACT Printlab d.o.o.

Naklada:
200

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 6164121

ISBN 978-953-56664-6-2

Izvještaj je izrađen u sklopu projekta „Drugačije društvo je moguće: Ujedinjeni_e za LGBT ravnopravnost“.

Nositelj projekta je Zagreb Pride, a partneri na projektu su Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“, Domino i Queer Sport Split.

Publikacija je nastala uz finansijsku podršku:

Europske unije –
Europskog instrumenta za demokraciju i
ljudska prava

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Vlade Republike Hrvatske –
Ured za udruge

Europska unija sastoji se od 28 država članica koje su odlučile postupno povezivati svoja znanja, resurse i sudbine. Zajednički su, tijekom razdoblja proširenja u trajanju od 50 godina, izgradile zonu stabilnosti, demokracije i održivog razvoja zadržavajući pritom kulturu raznolikosti, toleranciju i osobne slobode. Europska unija posvećena je dijeljenju svojih postignuća i svojih vrijednosti sa zemljama i narodima izvan njezinih granica.

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije, projekta Europskog instrumenta za demokraciju i ljudska prava (EIDHR): „Drugačije društvo je moguće - Ujedinjenje_e za LGBT ravnopravnost“. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Zagreb Pridea, i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

<http://ec.europa.eu>

Sadržaj

6 ...	UVOD
9 ...	1. IZVJEŠĆE ZAGREB PRIDEA O PREDMETIMA S PREPORUKAMA ZA DALJNE POSTUPANJE
10 ...	1.1. Zločini iz mržnje i parnice za nadoknadu štete
11 ...	1.1.1. Slučaj „Sirup“
12 ...	1.1.2. Slučaj „LGBT aktivist“
14 ...	1.1.3. Slučaj „Jedinica“
15 ...	1.1.4. Slučaj „Facebook 2012“
16 ...	1.1.5. Slučaj „Prečko“
18 ...	1.1.6. Slučaj „Tramvaj 2011“
19 ...	1.1.7. Slučaj „Trešnjevka“
20 ...	1.1.8. Slučaj „Tramvaj 2012“
21 ...	1.1.9. Slučaj „U ime mržnje“
22 ...	1.1.10. Slučaj „Dubrovnik“
23 ...	1.2. Prekršaji po Zakonu o suzbijanju diskriminacije
25 ...	1.2.1. Slučaj „LGBT aktivist 2012“
25 ...	1.2.2. Slučaj „Kafić u Ilici“
26 ...	1.2.3. Slučaj „U ime mržnje“
28 ...	1.2.4. Slučaj „Slobodan Novak“
29 ...	1.3. Parnični postupci po Zakonu o suzbijanju diskriminacije
32 ...	1.3.1. Slučaj „Iznajmljivanje stana“
32 ...	1.3.2. Udržbe
33 ...	1.3.2.1. Slučaj „Jurčević – kastavski župnik“
34 ...	1.3.2.2. Slučaj „Marković“
35 ...	1.3.2.3. Slučaj „Mamić“
36 ...	1.4. Ostvarivanja prava iz istospolne zajednice
37 ...	1.4.1. Pravo na spajanje obitelji
37 ...	1.4.2. Utvrđenje istospolne zajednice pred sudom
38 ...	1.4.3. Pravo na uređenje imovinskopravnih odnosa
39 ...	1.5. Azilantska zaštita
40 ...	1.5.1. Tražitelj azila iz Ugande
41 ...	1.6. Predstavke na diskriminatorna postupanja javnih službi
43 ...	1.7. Prijave zbog povreda Zakona o elektroničkim medijima

45 ...	1.8. Dojave ukazivanja na diskriminaciju i zločine iz mržnje
46 ...	1.8.1. Dojave diskriminacije na području rada
46 ...	1.8.1.1. Slučaj „KBC 1“
47 ...	1.8.1.2. Slučaj „KBC 2“
48 ...	1.8.1.3. Slučaj „Odvjetnički ured“
49 ...	1.8.2 Dojave diskriminacije na području pružanja usluga
49 ...	1.8.2.1. Područje stanovanja
50 ...	1.8.2.2. Područje pružanja ugostiteljskih usluga
52 ...	1.8.3. Dojave kaznenih djela - sumnje na zločine iz mržnje
54 ...	1.8.4. Dojave prekršaja - razni oblici uznemiravanja

59 ... 2. ANALIZA I PRIKAZ STANJA ZAŠTITE PRAVA LGBT OSOBA U HRVATSKOJ PREMA STANDARDIMA „JOGJAKARTSKIH NAČELA“

61 ...	2.1. Glavni mehanizmi i okviri zaštite prava LGBT osoba i područja uočene diskriminacije
62 ...	2.1.1. Opći anti-diskriminacijski okvir
63 ...	2.1.2. Političko i institucionalno okružje
64 ...	2.1.3. Sloboda javnog okupljanja
64 ...	2.1.4. Policija
65 ...	2.1.5. Zločin iz mržnje
66 ...	2.1.6. Rad i tržište rada
66 ...	2.1.7. Pravo na brak, na zasnivanje obitelji i na obiteljski život i prava koja iz njih proizlaze
67 ...	2.1.8. Sustav obrazovanja
68 ...	2.1.9. Rodni identitet i rodno izražavanje
70 ...	2.2. Glavni pravci djelovanja u smjeru bolje zaštite prava i statusa LGBT osoba u Republici Hrvatskoj
71 ...	2.2.1. Zakon o životnom partnerstvu
72 ...	2.2.2. Kaznenopravni okvir i njegova implementacija
72 ...	2.2.2.1. Edukacija policijskih djelatnika i djelatnica
73 ...	2.2.2.2. Pravosuđe
73 ...	2.2.3. Suzbijanje homo/bi/transfobije u školama i poboljšanje seksualne edukacije
75 ...	2.2.3.1. Zdravstveni odgoj
76 ...	2.2.3.2. Građanski odgoj
76 ...	2.2.4. Zdravstvena zaštita i pristup zdravstvenim uslugama
77 ...	2.2.5. Nacionalna strategija i program suzbijanja homofobije i transfobije
78 ...	2.2.6. Senzibilizacija medija na LGBT teme
79 ...	2.2.7. Prava i zaštita transrodnih osoba

80 ... ZAKLJUČAK

A black and white photograph of a utility pole. The pole is dark and vertical, with several horizontal wires crossing it. At the top, there is a cluster of streetlights, each with a large, dark, conical shade. The background is a plain, light color.

...

/uvod

U posljednjih nekoliko godina Republika Hrvatska napravila je važne korake naprijed u pravnoj zaštiti LGBT osoba. Zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije i kaznenih djela počinjenih iz mržnje je zadovoljavajući te može služiti kao primjer, kako zemljama u okruženju koje su na putu pridruživanja Europskoj uniji, tako i mnogim drugim članicama Europske unije.

Formalna jednakost LGBT osoba pred zakonom bit će osigurana donošenjem Zakona o životnom partnerstvu kojeg predlaže Ministarstvo uprave Vlade Republike Hrvatske. Zagreb Pride sudjelovao je u radnoj skupini za izradu Nacrta prijedloga tog Zakona.

Međutim kakav je stvarni život LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj? Je li se donošenjem pozitivnih zakonskih norm život nas, LGBTIQ osoba, doista promijenio nabolje? Je li smanjena izrazito visoka stopa nasilja u odnosu na period prije promjena Kaznenog zakona koje prepoznaju zločine iz mržnje i je li se smanjila diskriminacija LGBTIQ osoba nakon donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije?

Odgovor je kratak – nije.

Opsežno terensko istraživanje koje smo proveli 2013. godine na LGBTIQ populaciji potvrdilo je našu bojazan da pozitivne zakonske promjene nisu značajno poboljšale živote LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj. Istraživanjem je obuhvaćeno 690 LGBTIQ osoba s područja Zagreba, Rijeke, Splita, Osijeka, Istre i ostatka Hrvatske te manji broj LGBTIQ osoba koje su u zadnjih 6 godina emigrirale. Ovo je dosad najveći uzorak terenskog istraživanja na LGBTIQ populaciji. Zabrinjavajući podatak govori da je čak 73% ispitanih osoba doživjelo neki oblik nasilja zbog svoje seksualne orijentacije, spолног/rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja, od čega se oko 17% odnosi na fizičko nasilje. Izrazito je visok postotak i seksualnog nasilja koje je zbog seksualne orijentacije doživjelo jednom ili više puta čak 38% ispitanih osoba. Ispitanice i ispitanici dosljedno izvještavaju o porastu nasilja u razdoblju nakon 2006. godine kad je u Kaznenom zakonu prvi put definiran zločin iz mržnje. Najčešći počinitelji nasilja protiv LGBTIQ osoba su: nepoznate osobe, osobe koje žrtve poznaju - „kolegice i kolege“ te članovi i članice uže obitelji.

Diskriminaciju je doživjela trećina ispitanih LGBTIQ osoba. Najveći broj tvrdi da su nejednako postupanje doživjeli u obitelji, zatim u pogledu pristupa tržišnim uslugama (najviše u pristupu ugostiteljskim uslugama ili na tržištu njima stanova), zatim u školi ili na fakultetu te, konačno, na poslu ili prilikom traženja posla. Do diskriminacije često dolazi u kontaktu s javnim službama: policijom i zdravstvenim osobljem.

Značajan dio ispitanih LGBTIQ osoba (22,9%) dijeli kućanstvo s partnerom ili partnericom. Više od polovice njih želi ili namjerava registrirati svoju vezu, a to pokazuje da je LGBTIQ zajednici prijeko potrebno donošenje zakona koji bi im to omogućio. Više od trećine ispitanih planira imati djecu (35%), dok oko 5% ispitanih osoba živi s djecom i istospolnim partnerom/icom.

1.

IZVJEŠĆE ZAGREB PRIDEA O PREDMETIMA S PREPORUKAMA ZA DALJNJE POSTUPANJE

► 1.1.

Zločini iz mržnje i parnice za nadoknadu štete

Zagreb Pride od 2010. godine radi na pružanju pravne zaštite i zastupanja za LGBTIQ osobe. Žrtve zločina iz mržnje mogu zatražiti i psihosocijalnu podršku ili dobiti informaciju kako ostvariti svoja prava kao žrtve zločina iz mržnje. Taj sustav se zove #RoziMegafon. Pravno zastupanje osiguravamo preko suradničkog odvjetničkog ureda Bandalo-Labavić. Zagreb Pride nadzire sam kazneni, prekršajni ili parnični postupak, a i osigurava finansijska sredstva za pravno zastupanje žrtava zločina iz mržnje i diskriminacije.

Na pokretanje „Rozog megafona“ odlučili/e smo se jer smo kao aktivisti i aktivistkinje ali i kao „out“ LGBTIQ osobe u Zagrebu često i sami/e bili/e žrtve zločina iz mržnje i raznih oblika diskriminacije. Istovremeno, veliki dio pripadnika/ica LGBTIQ zajednice tražio je upravo od Zagreb Pridea pravno savjetovanje ili zastupanje zbog zločina počinjenih nakon Povorki ponosa.

Borba protiv zločina iz mržnje i svakog oblika nasilja protiv LGBTIQ osoba glavni je razlog zbog kojeg je Zagreb Pride odlučio aktivno djelovati tijekom cijele godine, a ne samo uoči Povorki ponosa.

U tri godine te aktivne borbe, Zagreb Pride je značajno proširio svoje djelovanje na području zaštite prava LGBTIQ osoba, što ne uključuje samo programe prevencije, informiranja i zaštite žrtava zločina iz mržnje, već i javno zagovaranje prava LGBTIQ osoba.

► 1.1.1. Slučaj „Sirup“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizički napad na javnom mjestu (Svetice bb, kod kluba „Sirup“) iz mržnje s osnove spolne orientacije protiv dvojice gej mladića u studenome 2010. godine. Dvojica napadača uhićena su neposredno nakon što su počinili zločin.

KAZNENI POSTUPAK:

Policija je istovremeno pokrenula kazneni i prekršajni postupak, a kazneni je postupak proveden samo iz razloga što je Općinsko državno odvjetništvo izdalo nalog da se zastane s prekršajnim postupkom. Da je prekršajni postupak dovršen prvi (što je inače pravilo), kazneni postupak ne bi mogao biti proveden zbog načina tumačenja načela *ne bis in idem* od strane Općinskog državnog odvjetništva i kaznenog suda.

U 1. stupnju (Općinski kazneni sud) napadači su osuđeni na 6 mjeseci rada za opće dobro na slobodi (I-okriviljeni) i 6 mjeseci zatvora uvjetno (II-okriviljeni). Državno odvjetništvo, koje je za I-okriviljenog tražilo kaznu zatvora u trajanju 5 mjeseci (dvije godine uvjetno) i za II-okriviljenog 1 mjesec (jednu godinu uvjetno), žalilo se na ovakvu odluku suda.

U 2. stupnju, svibanj 2012. godine, (Županijski sud) oba su počinitelja osuđena na 6 mjeseci bezuvjetnog zatvora.

STATUS:

Donesena pravomoćna presuda.

PREPORUKE:

- izdati jasnu uputu policiji i uputu Općinskom državnom odvjetništvu da kada postoji motiv mržnje treba kazneno goniti počinitelja (a ne prekršajno), što je i obveza države sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (npr. *Beganović protiv Hrvatske itd.*);
- rad Općinskog državnog odvjetništva organizirati na način da nakon kaznene prijave mora ili dalje procesuirati kazneno djelo ili, ako smatra da nema osnove, proslijediti Županijskom državnom odvjetništvu na odluku (uzor u danskom zakonodavstvu - na taj način se stvara jedinstvena praksa višeg tijela o zločinima iz mržnje);
- propisati strože kažnjavanje za zločine iz mržnje.

PARNIČNI POSTUPAK:

Tužba radi utvrđenja diskriminacije i naknade štete je predana 31. 3. 2011. godine. Unatoč brojnim pozurnicama i miješanju Zagreb Pridea na strani tužitelja, održano je samo jedno ročište i još nije proveden niti jedan dokaz

STATUS:

Postupak u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati učinkovito pravno sredstvo u slučaju nepostupanja suda po anti-diskriminacijskim tužbama na hitan način;
- osigurati u proračunu novčana sredstva za naknadu imovinske i neimovinske štete (barem djelomično) žrtvama zločina iz mržnje.

► 1.1.2.

Slučaj „LGBT aktivist“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizički napad na javnom mjestu (Ilica 10, Zagreb) iz mržnje s osnove spolne orientacije protiv dvojice gej mladića u listopadu 2007. godine. Mladiće je napala grupa od 6-10 napadača, od čega su uhićena svega dvojica.

KAZNENI POSTUPAK:

U kaznenom postupku nije prepoznat motiv mržnje, počinitelji su kažnjeni samo za nanošenje teških tjelesnih ozljeda. Počinitelji su osuđeni na jednu godinu zatvora uvjetno (I-okrivljeni) i 10 mjeseci zatvora bezuvjetno (II-okrivljeni).

STATUS:

Donesena pravomoćna presuda.

PREPORUKE:

- propisati da policija uvijek mora posebno ispitati postoji li motiv mržnje (promijeniti obrazac kaznene prijave), a u slučaju postojanja indikatora zločina iz mržnje (npr. ako su u pitanju kaznena djela nasilja, određena mjesta počinjenja djela, profil počinitelja itd.) policija mora posebno obrazložiti zašto je otklonjena optužba za mržnju (uzor na dansko i britansko zakonodavstvo).

PARNIČNI POSTUPAK:

Tužba radi naknade štete je predana u prosincu 2010. godine, održano je jedno ročište, u tijeku je provođenje medicinskog vještačenja.

STATUS:

Postupak u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati učinkovito pravno sredstvo u slučaju nepostupanja suda po anti-diskriminacijskim tužbama na hitan način;
- osigurati u proračunu novčana sredstva za naknadu imovinske i neimovinske štete (barem djelomično) žrtvama zločina iz mržnje;
- oslobođiti žrtve zločina iz mržnje plaćanja troškova postupka;
- naložiti vještacima u kaznenom postupku da procijene bolove, strah i druge kriterije (pa u većini antidiskriminacijskih parnika ne bi trebalo ponovno provoditi vještačenje).

“

Petorica nepoznatih osoba prebila je na ulici u Zagrebu mene i prijatelja. U to doba održavao se gej party u tom kvartu. Tukli su nas uz povike “Jesi ti peder?, “Crkni, pederu smrdljivi!” Imao sam lakše, a prijatelj teže ozljede.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

► 1.1.3. Slučaj „Jedinica“

OPIS DOGAĐAJA:

Homofojni napad na javnom mjestu (Nova Ves 2, Zagreb, kod kluba „Jedinica) iz mržnje zbog spolne orientacije protiv lezbijke u siječnju 2010. Napadač je uhićen naknadno, zahvaljujući svjedokinjama koje su zapisale registarsku oznaku njegovog vozila. Žrtva se Zagreb Prideu obratila tek krajem 2010. godine, kada je doznala da je napadač kažnjen u prekršajnom postupku.

KAZNENI POSTUPAK:

Kazneni postupak nije pokrenut jer je počinitelj najprije bio kažnjen u prekršajnom postupku (načelo *ne bis in idem*). Kaznena prijava pravomočno odbačena. Počinitelj osuđen u prekršajnom postupku na novčanu kaznu u iznosu od 300,00 kn. Ustavna tužba odbačena.

STATUS:

— 14

U srpnju 2013. protiv Republike Hrvatske podnijeta je žalba pred Europski sud za ljudska prava.

Umješač na strani tužiteljice: Zagreb Pride, ILGA-Europe, International Commission of Jurists, AIRE Centre.

PREPORUKE:

- izdati jasnu uputu policiji i uputu Općinskom državnom odvjetništvu da kada postoji motiv mržnje

treba kazneno goniti počinitelja (a ne prekršajno), što je i obveza države sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (npr. *Beganović protiv Hrvatske itd.*);

- ukoliko se vodi prekršajni postupak povodom prekršaja zbog djela nasilja ili uznemiravanja, obavještavati žrtvu o postupanju suda (da je žrtva znala da je u tijeku prekršajni postupak, imala bi mogućnost intervenirati i podnijeti kaznenu prijavu u vrijeme) (izmjena Prekršajnog zakona).

PARNIČNI POSTUPAK:

Tužba predana u prosincu 2010. godine; do sad su provedena saslušanja stranaka i svjedoka, još nisu saslušani svi svjedoci niti je provedeno medicinsko vještačenje.

Prijedlog Zagreb Pridea da se dopusti miješanje na strani tužiteljice je odbijen, a protiv tog rješenja suda uložena je žalba.

STATUS:

Parnični postupak je u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati učinkovito pravno sredstvo u slučaju nepostupanja suda po anti-diskriminacijskim tužbama na hitan način;
- osigurati u proračunu novčana sredstva za naknadu imovinske i neimovinske štete (barem djelomično) žrtvama zločina iz mržnje;
- oslobođiti žrtve zločina iz mržnje plaćanja troškova postupka;
- jasnije propisati da pravobranitelji i udruge civilnog društva ne trebaju dokazivati *pravni interes* za miješanje u anti-diskriminacijskim parnicama te da se isti prepostavlja već zbog djelatnosti kojima se bave (razlog odbijanja miješanja Zagreb Pridea).

► 1.1.4. Slučaj „Facebook 2012“

OPIS DOGAĐAJA:

Sudionik kampanje „Dosta homofobije!“ koju su provodili Zagreb Pride i Centar za mirovne studije bio je izložen prijetnjama iz mržnje s osnove spolne orijentacije na društvenoj mreži „Facebook“ tijekom studenog 2011. godine.

Tuženik je između ostalog tužitelju napisao:
„... iz dubine duše i dubine šupka iščekujemo vaš dolazak u Split kako bismo vas podublje upoznali i poprijeko ANALizirali Vaš problem.“, dodajući „Majku vam nećemo jebati ali smo osjetili taj poriv kao svi normalni muškarci, i „Nadamo se da ćete poživjeti dovoljno dugo da se vidimo u 6. mjesecu u Splitu.“

Nakon što su odvjetnice Zagreb Prida podnijele optužbu protiv počinitelja, prijetnjama i spolnom uznemiravanju žrtve pridružio se i član obitelji tuženoga.

KAZNENI POSTUPAK:

Odbijena je optužba s obrazloženjem da se ne radi o dovoljno ozbiljnoj prijetnji. Tužitelj je odustao od žalbe, budući da se u međuvremenu s partnerom trajno odselio iz RH.

STATUS:

Pravomočna presuda od listopada 2013. godine. Donošenjem novog Kaznenog zakona od siječnja 2013. godine, postupanje u slučaju kaznenog djela prijetnje iz mržnje vrši se po službenoj dužnosti što uvelike olakšava poziciju žrtava koje više neće morati pokretati privatne tužbe.

PREPORUKE:

- edukacijom utjecati na suce da kod djela prijetnji i uznemiravanja potaknutih mržnjom uzmu u obzir da i manje ozbiljna prijetnja ili uznemiravanje može kod žrtve zločina iz mržnje prouzročiti nerazmjerne veliku štetu, kao i da motiv prijetnje ili uznemiravanja sam po sebi predstavlja ozbiljnost.

► 1.1.5. Slučaj „Prečko“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizički napad na javnom mjestu iz mržnje s osnove spolne orientacije od strane jedne muške osobe protiv gej mladića u kolovozu 2011. godine.
Napadač je žrtvu od ranije poznavao iz viđenja, a žrtva tvrdi da ju je napadač i ranije znao povremeno uz nemiravati.

KAZNENI POSTUPAK:

Počinitelj kažnen kaznom zatvora u trajanju od 9 mjeseci bezuvjetno.

STATUS:

Donesena nepravomoćna presuda.

PARNIČNI POSTUPAK:

Podnijeta je tužba radi utvrđenja diskriminacije i naknade štete prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije

PREPORUKE:

- anti-diskriminacijske parnice provesti hitno i uvesti sankcije za nepostupanje po toj odredbi Zakona o suzbijanju diskriminacije;
- ukoliko postoje iskazi pred drugim tijelom o istom događaju, dozvoliti žrtvi da ostane kod iskaza iz tog postupka i uzeti u obzir da odustaje od iskazivanja u parničnom postupku zbog sekundarne viktimizacije.

STATUS:

Tužba povučena na zahtjev tužitelja (žrtve). Nakon iskazivanja pred policijom, u istrazi pred istražnim sucem te pred kaznenim sucem, žrtva je uzastopno sekundarno viktimizirana te je konačno odustala od tužbe u parničnom postupku.

“U noćnom klubu doživjela sam napad od nepoznate osobe prema mojoj prijateljici koji je rezultirao povredama moje prijateljice. A daljnji napad na nju kao i na sebe bila sam primorana spriječiti uporabom plinskog pištolja. U mlađim danima često su zbog moje orijentacije heteroseksualni muškarci imali poriv da mi sugeriraju “ispravan” seksualni odnos i “pravi” put. To nisam prijavila jer sam se znala nositi s time i napraviti distancu.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i LORI 2013. godine

► 1.1.6. Slučaj „Tramvaj 2011“

OPIS DOGAĐAJA:

Uznemiravanje i fizički napad na javnom mjestu iz mržnje s osnove spolne orientacije protiv dvije lezbijke i dva gej mladića od strane tri maloljetne muške osobe. Iako je policija počinitelje odmah privela, protiv dvojice je postupano u prekršajnom postupku, unatoč očiglednim i nedvosmislenim elementima kaznenog djela.

KAZNENI POSTUPAK:

Postupak je okončan i III-okrivljenom je izrečena odgojna mjera pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi. Kaznena prijava protiv I. i II. okrivljenih je odbačena jer su prethodno za isto djelo osuđeni u prekršajnom postupku, što smatramo propustom u policijskoj obradi ovog zločina iz mržnje.

— 18

PREPORUKE:

- izdati jasnu uputu policiji i uputu Općinskom državnom odvjetništvu da kada postoji motiv mržnje treba kazneno goniti počinitelja (a ne prekršajno), što je i obveza države sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (npr. *Beganović protiv Hrvatske itd.*);

- ukoliko se vodi prekršajni postupak povodom prekršaja zbog djela nasilja ili uznemiravanja, obavještavati žrtvu o postupanju suda (da je žrtva znala da je u tijeku prekršajni postupak, imala bi mogućnost intervenirati i podnijeti kaznenu prijavu na vrijeme) (izmjena Prekršajnog zakona).

PARNIČNI POSTUPAK:

Podnijeta tužba radi utvrđenja diskriminacije i naknade štete prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije u siječnju 2012. godine.

STATUS:

Parnični postupak u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati učinkovito pravno sredstvo u slučaju nepostupanja suda po anti-diskriminacijskim tužbama na hitan način;
- osigurati u proračunu novčana sredstva za naknadu imovinske i neimovinske štete (barem djelomično) žrtvama zločina iz mržnje;
- oslobođiti žrtve zločina iz mržnje plaćanja troškova postupka.

► 1.1.7. Slučaj „Trešnjevka“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizički napad na javnom mjestu iz mržnje s osnove spolne orijentacije protiv lezbijskog para u lipnju 2012. godine od strane jedne muške osobe. Događaj se zbivao na više lokacija: glavni kolodvor u Zagrebu, noćni autobus, tramvajska/autobusna stanica „Trešnjevački plac“ i Nova cesta. Napadač je uhićen nakon dvotjedne medijske kampanje koju je organizirao Zagreb Pride.

KAZNENI POSTUPAK:

Počinitelj kažnen kazenom zatvora u trajanju od 8 mjeseci bezuvjetno uz sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja. Državno odvjetništvo je tražilo bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju od tri godine te je na ovaku presudu uložilo žalbu.

STATUS:

Donesena nepravomočna presuda u kaznenom postupku.

— 19

PARNIČNI POSTUPAK:

Donesena presuda zbog ogluhe. Tuženiku je naložena isplata odštete tužiteljici u iznosu od 25 000 HRK. S obzirom na imovinsko stanje počinitelja, žrtva će teško naplatiti svoju neimovinsku štetu.

STATUS:

Donesena pravomočna presuda.

PREPORUKE:

- osigurati sredstva u državnom proračunu za isplatu štete žrtvama zločina iz mržnje po pravomočnim presudama (nakon čega se država regresno naplaćuje od počinitelja).

► 1.1.8. Slučaj „Tramvaj 2012“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizički napad na javnom mjestu zbog mržnje s osnove spolne orientacije protiv gej para od strane mladića i djevojke u listopadu 2012. godine.

KAZNENI POSTUPAK:

Podnesena kaznena prijava za nasilničko ponašanje.

STATUS:

Počinitelji nisu pronađeni.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

“

Jednom su me dva dečka pratila do haustora i prebila me jer im nije bilo jasno (da citiram) “koji sam ja kurac”.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

► 1.1.9. Slučaj „U ime mržnje“

OPIS DOGAĐAJA:

Nakon pokretanja postupka za prikupljanje potpisa za referendum pokreta „U ime obitelji“, a posebice nakon što je obaviješteno kako je potreban broj sakupljen, Zagreb Pride bilježi znatno povećan trend govora mržnje preko društvenih mreža.

U svibnju i lipnju 2013. prijavljeno nam je najmanje 25 različitih sumnji u kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju. Protiv dvije osobe podnjeta je kaznena, odnosno prekršajna prijava.

KAZNENI POSTUPAK:

Dana 22. svibnja 2013. g. na Facebook stranici Torcida Split, putem svog Facebook profila na kojem se predstavlja kao Antonio Tony Klarić, dotični je napisao: „Ubij, zakolji da peder ne postoji! Oj, Hitleru, ustani SAMO na 5 minuta i riješi goruci problem na Zemlji s pederčinama! Crnčuge ne diraj jer ćemo njih vratiti na drvo i dati im banane!“

Zagreb Pride je podnio kaznenu prijavu protiv ove osobe jer je putem računalne mreže javno poticao na nasilje i mržnju usmjerenu prema skupini ljudi zbog njihove spolne orientacije, rase i boje kože, čime je, smatramo, počinio kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju i javno

odobrio kazneno djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti i ratnog zločina usmjereno prema skupini ljudi zbog njihove spolne orientacije, rase i boje kože, kako bi potaknuo na nasilje i mržnju protiv tih skupina.

STATUS:

Postupak u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

► 1.1.10. Slučaj „Dubrovnik“

OPIS DOGAĐAJA:

Fizičko nasilje na javnom mjestu iz mržnje s osnove spolne orientacije protiv lezbijskog para u kolovozu 2013. godine. Napadač, vozač taksi vozila u koje su sjele djevojke s prijateljicom, pretukao je jednu od djevojaka, a kazneni postupak pokrenut je tri mjeseca od događaja, tek nakon što je Zagreb Pride u kaznenoj prijavi tražio od Općinskog državnog odvjetništva u Dubrovniku obustavu prekršajnog postupka.

KAZNENI POSTUPAK:

Pokrenut je prekršajni postupak od strane policije. Istovremeno je u ime oštećene predložen zastoj prekršajnog postupka i podnesena je kaznena prijava protiv počinitelja zbog počinjenja kaznenog djela nanošenja tjelesne ozljede iz mržnje. Naime dubrovačka je policija odbila postupati u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju zločina iz mržnje te je u medijskim istupima više puta izrečeno kako „kriminalističkim istraživanjem nisu utvrđeni elementi kaznenog djela, a u izjavama koje su policiji dali sudionici, kao i svjedoci događaja, ne spominju se nikakve okolnosti koje bi na bilo koji način ukazivale na zločin iz mržnje“. Od trenutka prijave ovog kaznenog djela Zagreb Prideu, upozoravali smo javnost, posebice preko lokalnih dubrovačkih medija, da sumnjamo u ozbiljne propuste policije, kao i odavanje

informacija iz istrage jednom lokalnom portalu te smo izražavali sumnju u nedopustivu policijsku „zaštitu“ koju je uživao napadač. Tek krajem studenog 2013. godine Općinsko državno odvjetništvo u Dubrovniku obavijestilo je zastupnice oštećene da je temeljem naše kaznene prijave podignuta optužnica protiv 44-godišnjeg taksista za nanošenje tjelesne ozljede iz mržnje.

STATUS:

Kazneni postupak u tijeku.

PREPORUKE:

- izdati jasnu uputu policiji i uputu Općinskom državnom odvjetništvu da kada postoji motiv mržnje treba kazneno goniti počinitelja (a ne prekršajno), što je i obveza države sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (npr. *Beganović protiv Hrvatske itd.*).

► 1.2.

Prekršaji po Zakonu o suzbijanju diskriminacije

“

Prije nego sam se doselila u Zagreb, živjela sam u manjem gradu u kojem su me često verbalno vrijeđali ili mi prijetili fizičkim nasiljem kad bi me vidjeli da se držim za ruke s tadašnjom curom ili da se ljubimo na klupi u parku. To se znalo događati i u Zagrebu. Isto tako kad bih izašla s curom u “normalne” klubove često bi nas vrijeđali ili nudili neželjene seksualne odnose ili nas pak ometali u plesanju dodirivanjem i slično.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i LORI 2013. godine

”

► 1.2.1. Slučaj „LGBT aktivist 2012“

OPIS DOGAĐAJA:

Uznemiravanje i prijetnje zbog mržnje s osnova spolne orijentacije LGBT aktivista.
Događaj je zabilježen u srpnju 2012. godine ispred doma LGBT aktivista, a počinitelji su grupa nepoznatih mladića iz susjedstva.
Uznemiravanje je trajalo više mjeseci i prestalo je nakon preseljenja žrtve.

PREKRŠAJNI POSTUPAK:

Predloženo je pokretanje prekršajnog postupka 26. 7. 2012. godine.

STATUS:

Počinitelj nije pronađen.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

► 1.2.2. Slučaj „Kafić u Ilici“

OPIS DOGAĐAJA:

Konobarica je izbacila lezbijski par iz kafića iz mržnje s osnove spolne orijentacije.

PREKRŠAJNI POSTUPAK:

Predloženo je pokretanje prekršajnog postupka u lipnju 2013. godine.

STATUS:

U tijeku.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

► 1.2.3. Slučaj „U ime mržnje“

Tijekom i neposredno nakon završetka postupka za prikupljanje potpisa za referendum pokreta „U ime obitelji“, Zagreb Pride je zabilježio znatno više govora mržnje preko društvenih mreža.

U svibnju i lipnju 2013. prijavljeno nam je najmanje 25 različitih sumnji u kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju, kao i različitih oblika uznemiravanja. Protiv dvije osobe podnijeta je kaznena, odnosno prekršajna prijava.

PREKRŠAJNI POSTUPAK:

Osoba koja se na društvenoj mreži Facebook predstavlja kao Viktor Grgić, dana 31. svibnja 2013. godine na korisnički račun Zagreb Prudea poslala je poruku sadržaja: „*Zatuci, zakolji da peder ne postoji!!!!*“. Učinio je to s ciljem da bi prouzročio strah ili izazvao neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje i povrijedio dostojanstvo LGBTIQ osoba, čime je, smatramo, počinio prekršaj opisan i kažnjiv Zakonom o suzbijanju diskriminacije.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

STATUS:

Postupak u tijeku.

“

U Rijeci na okupljalištu ispred hotela Continental prelazio sam cestu sa svojim partnerom i tom prilikom su četvorica, vjerujem maloljetnika, verbalno nas počeli zlostavljati te nas lagano lupili po glavi. Nastavili smo bez daljnog sukobljavanja i bez ikakvih posljedica.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

► 1.2.4.

Slučaj „Slobodan Novak“

OPIS DOGAĐAJA:

Kao autor teksta objavljenog u Večernjem listu, Slobodan Novak je iznio uz nemirujuće tvrdnje koje su stvorile neprijateljsko i ponižavajuće okruženje za pripadnice i pripadnike LGBT zajednice.

PREKRŠAJNI POSTUPAK:

Predloženo pokretanje prekršajnog postupka u studenom 2013. godine zbog uz nemiravanja po Zakonu o suzbijanju diskriminacije

STATUS:

Prekršajni postupak je u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati obvezno izvještavanje žrtve o poduzetim i planiranim radnjama u cilju pronalaženja počinitelja.

“

U 2012. doživio sam višestruko zlostavljanje od susjeda kao i gostiju koji dolaze kod njega. Živim u iznajmljenom stanu s partnerom kat ispod njega. Policija nikad nije “pronašla” počinitelja.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

► 1.3.

Parnični postupci po Zakonu o suzbijanju diskriminacije

“

Verbalno i psihičko zlostavljanje doživjela sam u školi od strane učenika, kao i na poslu od strane poslodavca i mušterija. To se često događalo i na javnim mjestima - parkovi, ulice, klubovi, tramvaj. Vrlo često čujem komentare poput: "Jesi muško ili žensko?", "Da te ja izjebem znala bi što si i što želiš" i širok spektar uvreda na račun mog postojanja.

•••

Profesorica bioetike na fakusu podržavala je kolegine homofobne komentare. Glasno sam reagirala, a nakon toga sam imala problema s polaganjem ispita. Htjela sam to odmah prijaviti, ali zbog straha i pod maminim utjecajem nisam ništa poduzela. Da se sad događa, u novine bih je puknula.

– 30

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

“

Bravo za normalne Beograđane! Tako bi trebali postupati i normalni Zagrepčani kada ovi bolesnici okupiraju javne puteve i javne površine. Kojim pravom šačica homoseksualaca i lezbijki izlazi na ulice tražiti neka svoja prava? Oni bi na to imali pravo kada bi netko od normalnih došao u njihovu kuću i tu ih napadao poradi njihove bolesti.

Franjo Jurčević, kastavski župnik

”

► 1.3.1.

Slučaj „Iznajmljivanje stana“

OPIS DOGAĐAJA:

Vlasnica stana na Trešnjevcu odbila je potpisati ugovor s lezbijkom o najmu zbog njene spolne orijentacije.

PARNIČNI POSTUPAK:

Podnesena tužba radi utvrđenja diskriminacije i naknade štete po Zakonu o suzbijanju diskriminacije.

STATUS:

Parnični postupak je u tijeku.

PREPORUKE:

- propisati učinkovito pravno sredstvo u slučaju nepostupanja suda po anti-diskriminacijskim tužbama na hitan način;
- osigurati u proračunu novčana sredstva za naknadu imovinske i neimovinske štete (barem djelomično) žrtvama diskriminacije;
- oslobođiti žrtve diskriminacije plaćanja troškova postupka;
- educirati sudstvo o načelu prebacivanja tereta dokazivanja.

— 1.3.2.

Udružne tužbe

Udruge civilnog društva Lori, Domino i Zagreb Pride i Centar za mirovne studije podigli su u 2010. godini tri udružne tužbe zbog diskriminacije LGBT osoba – prve takve tužbe u povijesti hrvatskog pravosuđa.

Prva udružna tužba podnjeta je protiv tadašnjeg predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza Vlatka Markovića, druga protiv tadašnjeg izvršnog dopredsjednika NK Dinamo, Zdravka Mamića, a treća protiv kastavskog župnika Franje Jurčevića.

Dok je u slučaju protiv Franje Jurčevića Županijski sud u Rijeci u najkraćem roku ustanovio da se radi o izravnoj diskriminaciji i uzneniranju kako je opisano Zakonom o suzbijanju diskriminacije, u slučajevima koje smo vodili protiv Markovića i Mamića nailazili/e smo na mnoge probleme, uključujući i sporost trajanja postupaka. U postupku protiv Markovića poslali smo pet požurnica, a diskriminacija je ustanovljena tek u žalbenom postupku, nakon što je UEFA postupala po našoj prijavi, kaznivši Markovića s novčanom kaznom od 10 000 eura.

U svim postupcima zastupale su nas odvjetnički ured Line Budak u Zagrebu i Dijane Kesonje u Rijeci.

► 1.3.2.1. Slučaj „Jurčević – kastavski župnik“

OPIS DOGAĐAJA:

Sudsko vijeće Županijskog suda u Rijeci kojim je predsjedala sutkinja Ivanka Maričić Orešković u lipnju 2011. godine proglašilo je Franju Jurčevića, svećenika iz Kastva, krivim za diskriminaciju zbog članaka “Beogradski poučak” i “Koliko mi je poznato do sada niti jedan novinar u Hrvatskoj nije osudio perverzije lezbijki i homoseksualaca u Španjolskoj”, objavljenih na njegovom blogu 10. studenog 2010. godine. Sud je ustvrdio da je Jurčević diskriminirao, poticao na diskriminaciju i uznenimiravao po osnovi spolne orientacije nazivajući LGBT osobe “bolesnima”, “perverznima”, “besramnim jadnicima”, “osobama bolesnih usmjerenja”, “nenormalnima”, “perverznim i nastranim osobama”.

Jurčeviću je naloženo da o svom trošku, u roku od osam dana, objavi presudu u tiskovinama “Jutarnji list” i “Novi list”, te mu je zabranio daljnje pisanje tekstova na blogu

“zupnik.blog.hr” na način kojim bi osobe diskriminirao po osnovi spolne orientacije. Kastavskom župniku sud je također naložio da u roku od osam dana ukloni sporne tekstove sa svoje stranice. Vrhovni sud je prvostupansku presudu potvrđio u studenom 2012. godine.

TUŽITELJI/CE:

Zagreb Pride, Lori, Domino i Centar za mirovne studije

► 1.3.2.2. Slučaj „Marković“

OPIS DOGAĐAJA:

Zbog izjava da "homoseksualci neće igrati u hrvatskoj nogometnoj reprezentaciji dok je on predsjednik HNS-a" jer "nogomet, na sreću, igraju samo zdravi ljudi" Vlatko Marković, tadašnji predsjednik Hrvatskog nogometnog saveza, počinio je izravnu diskriminaciju. Presudio je tako Vrhovni sud Republike Hrvatske u listopadu 2012. godine i time preinačio nepravomoćnu prvostupanjsku presudu Županijskog suda u Zagrebu koji u svibnju 2011. odbio udružnu tužbu za diskriminaciju i uznemiravanje (sutkinja Jasenka Grgić).

Vrhovni je sud prihvatio najvažnije dijelove tužbe i zabranio Markoviću buduće homofobne israde i zatražio od njega da o vlastitom trošku objavi presudu i ispriku u Večernjem listu, čijem je novinaru u intervjuu dao sporne iskaze u listopadu 2010. godine. Sud mu je naložio da se ispriča javnosti putem Večernjeg lista i objavi cijeli tekst presude.

TUŽITELJI/CE:

Zagreb Pride, Lori, Domino i Centar za mirovne studije

UMJEŠAČI/CE:

Pučki pravobranitelj i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (u žalbenom postupku)

► 1.3.2.3. Slučaj „Mamić“

OPIS DOGAĐAJA:

Udružna tužba podnijela se povodom izjave Zdravka Mamića, predsjednika „GNK Dinamo“ dane medijima, 16. studenog 2010. godine, a koja je kasnije ponavljana putem tiska i televizijskih emisija.

Ijavom Mamić podržava ranije izjave Vlatka Markovića, predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza, o tome kako homoseksualci ne bi trebali igrati u nogometnoj reprezentaciji i to isključivo iz razloga njihove seksualne orijentacije: „gay nogometari ne mogu igrati za reprezentaciju“, te dalje navodi kako se homoseksualci mogu baviti drugim poslovima kao što su „baletani, tekstopisci ili novinari“.

Da Mamić nije počinio diskriminaciju, presudio je Vrhovni sud Republike Hrvatske u studenom 2011. godine, potvrđujući tako presude Županijskog suda u Zagrebu (sutkinja Jadranka Travaš, čije se izuzeće tražilo u ožujku 2011. godine). Vrhovni sud je

u obrazloženju presude naveo da ne postoje okolnosti na temelju kojih bi se osnovano moglo zaključiti da je homoseksualcima po osnovi spolne orijentacije bio onemogućen ili otežan pristup nogometnoj reprezentaciji što predstavlja tumačenje suprotno od odluke Feryn Europskog suda pravde. U tom slučaju je direktor tvrtke Feryn izjavio da njegova firma nije sklona zapošljavati imigrante, a Europski sud je utvrdio da takva izjava predstavlja izravan oblik diskriminacije budući da takve izjave mogu snažno odvratiti imigrante od podnošenje prijave za posao u Ferynu, a time i spriječiti njihov pristup tržištu rada.

Revizija presude Vrhovnog suda zatražena je u prosincu 2012. godine.

TUŽITELJI/CE:

Zagreb Pride, Lori, Domino i Centar za mirovne studije

UMJEŠAČI/CE:

Pučki pravobranitelj i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (u žalbenom postupku)

PREPORUKE:

- educirati suce i žrtve o načelu prebacivanju tereta dokazivanja;
- ubrzati sudske postupke za utvrđenje diskriminacije.

► 1.4.

Ostvarivanja prava iz istospolne zajednice

► 1.4.1.

Pravo na spajanje obitelji

OPIS DOGAĐAJA:

Odbijen zahtjev za odobravanje privremenog boravka državljanke BiH u Republici Hrvatskoj u svrhu spajanja obitelji jer se istospolna zajednica po Zakonu o strancima ne smatra obitelji. Zahtjev Ministarstvu unutrašnjih poslova je predan u prosincu 2011. godine.

STATUS:

Žalba protiv rješenja MUP-a je odbijena.
Upravna tužba je odbijena.
Ustavna tužba je odbijena.
U srpanju 2013. protiv Republike Hrvatske podnijeta je žalba pred Europski sud za ljudska prava.

PREPORUKE:

- istospolnu zajednicu odnosno životno partnerstvo unijeti u definiciju obitelji po svim zakonima.

— 37

► 1.4.2.

Utvrđenje istospolne zajednice pred sudom

OPIS DOGAĐAJA:

Zbog potreba za uređenjem imovinsko-pravnih odnosa nakon prestanka istospolne zajednice, tužiteljica je podignula tužbu radi utvrđenja postojanja istospolne zajednice.

PARNIČNI POSTUPAK:

Pokrenuta tužba radi utvrđenja istospolne zajednice i zajedničke stećevine u siječnju 2013. godine.

STATUS:

Parnični postupak je u tijeku.

PREPORUKA:

- donijeti Zakon o životnom partnerstvu.

► 1.4.3.

Pravo na uređenje imovinsko pravnih odnosa

OPIS DOGAĐAJA:

**Potreba za uređenjem imovinsko-pravnih
odnosa u dvije istospolne zajednice**

STATUS:

Sastavljena oporuka za svaku istospolnu zajednicu.

PREPORUKE:

→ donijeti Zakon o životnom partnerstvu.

► 1.5.

Azilantska zaštita

► 1.5.1.

Tražitelj azila iz Ugande

OPIS DOGAĐAJA:

Zbog progona i ugroženog života u svojoj zemlji na temelju spolne orientacije, žrtva je podnijela zahtjev za azil.

UPRAVNI POSTUPAK:

U prvom stupnju je zahtjev za odobrenje azila odbijen s obrazloženjem da podnositelj nije životno uvjerljiv.

Upravni sud je potvrđio pravostupansko rješenje u studenom 2012. godine.

Zagreb Pride je mišljenja da je službeni prevoditelj, kako u prvom zahtjevu tako i u ponovljenom zahtjevu, nedosljedno i nevjerodstojno prevodio iskaze tražitelja azila.

Podnositelj je podnio ponovljeni zahtjev u siječnju 2013. godine koji je još uvijek u tijeku.

STATUS:

Upravni postupak u tijeku.

— 40

PREPORUKE:

- educirati voditelje postupaka o Smjernicama UNHCR;
- osigurati kvalificirane prevoditelje.

► 1.6.

Predstavke na diskriminatorna postupanja javnih službi

U izvještajnom razdoblju poslane su četiri predstavke na postupanje državnih i javnih zaposlenika.

Dvije se tiču postupanja policije. Jedna je pritužba došla od lezbijskog para zbog uznenemiravanja granične policije, dok je druga pritužba došla od sudionika Povorke ponosa Zagreb Pride 2011. na povredu prava na izražavanje i uznenemiravanje temeljem prepostavljene spolne orientacije. Obje predstavke je Ravnateljstvo policije odbilo kao neutemeljene.

Jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi uručena je pritužba na postupanje zaposlenice koja je po izjavama svjedoka na dan održavanja Povorke ponosa Zagreb Pride 2011. učenicima nižih razreda osnovne škole izjavila da ne gledaju Povorku jer su pederi bolesni te dodala da učenici, sve dok je ona učiteljica, takve budalaštine neće gledati. Predstavka je ocijenjena kao neosnovna s obrazloženjem da Škola ne može snositi odgovornost za ponašanje djelatnika izvan radnog vremena i školskih aktivnosti. Zanimljivo da je škola za odgovor na predstavku angažirala odvjetnički ured.

Četvrta predstavka poslana je Zagrebačkoj županiji zbog angažiranja osobe s pravomoćnom kaznenom presudom za kazneno djelo „rasne i druge diskriminacije“ na poslovima vezanim uz popis stanovništva. Odgovor je došao od Župana Zagrebačkog koji je naveo kako dotična osoba neće više raditi na poslovima vezanim za popis stanovništva.

“

Doživjela sam verbalno zlostavljanje, zadirkivanje od strane školskih kolega, prijatelja, roditelja, svećenika, profesora. Nazivali su me pogrdnim imenima, i obraćali mi se koristeći moje ime u muškom rodu.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

► 1.7.

Prijave zbog povreda Zakona o elektroničkim medijima

OPIS DOGAĐAJA:

Zbog niza diskriminirajućih i uz nemirujućih tekstova objavljenima na web stranici www.zdravstveniodgoj.com, Zagreb

Pride je Vijeću za elektroničke medije prijavio kršenje pravila iz Zakona o elektroničkim medijima i Pravilnika o upisu pružatelja medijskih usluga, elektroničkih publikacija i neprofitnih proizvođača audiovizualnog i/ili radijskog programa.

Naime navedena stranica nije registrirana kao elektronska publikacija. Također je zatraženo i provođenje nadzora nad nakladnikom portala "Zdravstveni odgoj" zbog podnošenje prekršajne prijave onog trenutka kada nakladnik bude poznat.

“

Čovjeku u organiziranoj zajednici ne pripadaju društvena prava na djelatnosti kojih svrhu ne može ispuniti. Može ih do mile volje inokosno pokušavati ostvariti, ali ne i legalizirati. Izjednačavanje u svim pravima svih ekscesnih manjina bez ikakve selekcije, nalikovalo bi izjednačavanju paraolimpijaca s olimpijcima, bez uvažavanja njihovih hendikepa. Ne zaboravimo da zakon ne samo ne štiti samoubojice i njihovo pravo “slobodnog izbora”, nego, ako može, kažnjava i sam pokušaj, pa i eutanaziju. A kad je tako, zašto onda ne sankcionirati tisućgodišnji etički krimen, zloglasni protuprirodni blud!?...

– 44

Slobodan Novak u Večernjem listu, studeni 2013.godine

”

► 1.8.

Dojave i ukazivanja na diskriminaciju i zločine iz mržnje

— 1.8.1. Dojave diskriminacije na području rada

Prema podacima Agencije za istraživanje tržišta iz 2009. godine, čak 66 posto anketiranih poslodavaca ne bi zaposlilo homoseksualnu osobu. Gotovo polovina ispitanika smatra da bi takvim osobama trebalo zabraniti rad u javnim službama, a njih čak 67 da bi im trebalo zabraniti rad u obrazovnom sustavu.

Da LGBTIQ osobe svoju spolnu orientaciju skrivaju na poslu ili prilikom traženja posla pokazuju i aktualni podaci istraživanja Zagreb Pridea iz 2013. godine. Ne čudi stoga da većina dojava o diskriminaciji LGBTIQ osoba koju smo zaprimili/e nemaju sudske epilog. Većina diskriminiranih radnika ili radnica su u nekom trenutku odustali/e od radnog spora s poslodavcem.

► 1.8.1.1. Slučaj „KBC 1“

OPIS DOGAĐAJA:

Nakon što su nadređeni saznali spolnu orientaciju žrtve, zaposlene u jednom zagrebačkom KBC-u, odbili su joj produljiti ugovor o radu na određeno isključivo iz tog razloga. Žrtva je kroz nekoliko mjeseci bila izložena mobbingu i diskriminaciji, sve do sredine 2011. godine.

STATUS:

Nije pokrenut postupak zbog informacije da nitko od zaposlenika neće svjedočiti u korist žrtve zbog straha za svoje radno mjesto.

PREPORUKE:

- educirati suce i žrtve o načelu prebacivanju tereta dokazivanja;
- uspostaviti koordinaciju LGBT udruga i sindikata javnih službi sa svrhom zajedničkog suzbijanja diskriminacije LGBT zdravstvenih djelatnika/ica o čemu svjedoče sve češće pritužbe na diskriminaciju temeljem spolne orientacije.

“*Na poslu su me muški kolege znali vrijedati zbog nekih izjava ili nedovoljno “muškog” ponašanja.*

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

– 47

► 1.8.1.2. Slučaj „KBC 2“

OPIS DOGAĐAJA:

Početkom 2011. godine djelatniku istog KBC-a uručen je otkaz ugovora na određeno zbog saznanja da je u istospolnoj vezi. Žrtva tvrdi da je, prije nego li su nadređeni postali upoznati s njegovom istospolnom orientacijom, na oglasnoj ploči bilo objavljeno da se nalazi na prvom mjestu liste za dobivanje posla na neodređeno. Zbog želje da mirnim putem razriješi situaciju, žrtva nije zatražila zaštitu LGBT udruga.

STATUS:

Nepoznat.

“

Gospodin poslodavac,
mislio je da me može
“preobratiti”, pa je pokušao
silovanjem, ali rezultiralo
je mojim vještinama u
samoobrani. Sva sreća pa se
ništa nije dogodilo.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

– 48

”

► 1.8.1.3.

Slučaj „Odvjetnički ured“

OPIS DOGAĐAJA:

Mobbing na radnom mjestu zbog rodnog identiteta i izražavanje zaposlene osobe, pritisak na žrtvu da potpiše sporazumni otkaz ugovora o radu, iako se zapravo radi o otkazivanju ugovora o radu s osnove rodnog identiteta i izražavanja. Žrtva je kroz nekoliko mjeseci bila izložena mobbingu i diskriminaciji, sve do kraja 2013. godine.

STATUS:

Nije podnesen zahtjev za zaštitu prava radnika zbog straha žrtve diskriminacije od pojačanog uznenimiravanja na radnom mjestu u vremenu do isteka ugovora o radu.

PREPORUKE:

- produljiti rokove za podnošenje zahtjeva za zaštitu prava radnika.
- za žrtve diskriminacije propisati da rok podnošenja zahtjeva za zaštitu prava radnika teče od dana prestanka rada.

— 1.8.2. Dojave diskriminacije na području pružanja usluga

Ovo područje je jedno od najčešćih područja života u kojem LGBTQ osobe doživljavaju izravnu diskriminaciju. Ujedno se radi o području diskriminacije koju trpe češće istospolni parovi. Diskriminacija je najviše zabilježena prilikom najma stana ili kod pristupa ugostiteljskim uslugama.

► 1.8.2.1. Područje stanovanja

Stanodavka je stanoprimcu, gej mladiću u ranim dvadesetim godinama, ulazila u stan dok je on bio na poslu i, narušavajući njegovu privatnost, otkrila njegovu spolnu orientaciju. Nakon što ga je suočila sa svojom spoznajom, obavijestila je o svemu i njegove roditelje te mu naložila da u roku od 5 dana mora napustiti stan. Mladić je imao priliku tužiti stanodavku za povredu Zakona o najmu (stanova), kao i diskriminaciju i uznemiravanje, no odustao je od tužbe nakon što je našao drugi stan.

“

Mogući stanodavac je pri
pitanju meni i partnerici
da li smo mi prijateljice, i
mom odgovoru da nismo,
zanijemio i rekao da ipak
ima nekog drugog za stan.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog
istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele
udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

– 50

”

► 1.8.2.2. **Područje pružanja ugostiteljskih usluga**

U izvještajnom razdoblju dobili smo više
dojava za diskriminaciju LGBT osoba,
posebice parova, u području pružanja
ugostiteljskih usluga. LGBT osobe je
ugostiteljsko osoblje upozoravalo na
„neprikladno ponašanje“ u ugostiteljskom
objektu, a to „neprikladno ponašanje“
uključivalo je: držanje za ruku i uobičajene
poljupce te zagrljav. U svim slučajevima
ugostiteljsko osoblje je prijetilo da će parove,
ako se nastave „tako ponašati“, izbaciti iz
prostora. S obzirom da se radilo o parovima
istoga spola koji u usporedivoj situaciji ne
mogu činiti uobičajene radnje kao i parovi
različitoga spola, ovi događaji klasični su
oblik direktnе diskriminacije i uznemiravanja
temeljem spolne orijentacije.

U dva od četiri zabilježena slučaja žrtve
diskriminacije su odlučile razgovarati s
vlasnicima ili voditeljima kafića, koji su
ponašanje svojih radnika ili radnica primili
na znanje, no nismo upoznati s dalnjom

“

*Curu i mene su “zamolili”
da napustimo kafić u centru
Zagreba jer to nije vrsta
kafića u kojoj je dozvoljeno
da se dvije cure ljube.*

*Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog
istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele
udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine*

politikom tih kafića prema LGBT osobama. U druga dva slučaja žrtve su prestale dolaziti u te prostore.

Zabrinjavajući je podatak da su dva od četiri kafića navedena u turističkom vodiču „Zagreb Gay Guide“, koji sve objekte i LGBT ponudu u Zagrebu bilježi uz znanje vlasnika/ica prostora. U oba prostora zabilježeno je opetovano diskriminiranje istospolnih parova.

”

► 1.8.3.

Dojave kaznenih djela - sumnje na zločine iz mržnje

U izvještajnom razdoblju zabilježili smo i tri zločina iz mržnje koja nisu prijavljena policiji. Dva su zabilježena u 2012. godini (centar Zagreba i Sisak, temeljem istospolne orientacije protiv ženske osobe i temeljem rodnog identiteta ili izražavanja transrodne osobe), te dva u 2013. godini (centar Zagreba i centar Rijeke, temeljem spolne orientacije ženske osobe, kao i temeljem spolne orientacije muške osobe).

Niti jedna od dojava nije prijavljena policiji. Žrtve uglavnom ističu da zločin iz mržnje nisu prijavili zbog straha od ponovnog počinjenja zločina, dok je u jednom slučaju osoba odlučila ne prijaviti zločin zbog straha od sekundarne viktimizacije od strane policije.

“ U klubu Rush sam doživjela da me nepoznat čovjek počne dirati po koljenu jer je sjedio do mene i partnerice dok smo se ljubile. Kad sam mu uzela ruku i odmaknula od sebe, počeo se derati, primio me za zglob i rekao da njega nitko ne odbija. Zatim je dežurao na izlazu iz kluba i jedva smo pobjegle.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

► 1.8.4.

Dojave prekršaja - razni oblici uznemiravanja

“

Pri povratku iz izlaska na splitskoj plaži Bačvice, skupina nepoznatih mladića je moje prijateljice i mene verbalno i fizički napala. Policija nam nije pružila pomoć kakvu je trebala.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i LORI 2013. godine

”

Godina	Mjesto	Kratki opis	Razlog odustajanja
2011.	Ogulin	Gej mladić koji studira izvan mjesta prebivališta, gotovo svaki put kada posjeti obitelj, doživljava uznemiravanje i razne oblike prijetnji od školskog kolege.	Osoba je smatrala da je prekršajna prijava ili tužba za diskriminaciju ili uznemiravanje preveliki korak.
2011.	Ogulin	Osoba zbog svog rodnog izražavanja doživljava povremena uznemiravanja od strane poznatih i nepoznatih osoba.	Osoba je uznemiravanje odlučila sama sprječiti bez kazneno-pravnih poteza, no željela je obavijestiti Zagreb Pride o svom slučaju.
2011.	Manje dalmatinsko mjesto	Osoba je zbog svog rodnog izražavanja i prepostavljene seksualne orientacije doživjela različite oblike zastrašivanja, uključujući i pokušaj izazivanja prometne nesreće od strane člana obitelji svoga partnera.	Nelagoda ili strah od razotkrivanja spolne orientacije policiji.
2011.	Zagreb	Prilikom povratka iz kluba u kojem je više puta zabilježen zločin iz mržnje protiv LGBT osoba, gej par je doživio nasilje od strane posjetitelja drugog, obližnjeg narodnjačkog kluba. Osim verbalnog i pokušaja fizičkog nasilja, mladići su i kamenovani s udaljenosti od 10-15 metara.	Smatrali su da policija ne može ništa učiniti kako bi utvrdila identitet osoba.
2011.	Opatija	Strani državljanin starije životne dob doživljava verbalno nasilje i uznemiravanje od skupine malodobnih dječaka koji žive blizu mjesta njegovog boravišta.	Nije poznat.
2012.	Split	Skupinu djevojaka napala su najmanje dvojica mlađih muškaraca u večernjim satima nakon druge splitske Povorke ponosa prepostavljajući njihovu spolnu orientaciju zbog njihovog rodnog izražavanja i drugih karakteristika. Djevojke su se požalile i na postupanje policije, neprepoznavanje kaznenog djela iz mržnje, kao i odavanje privatnih podataka obitelji jedne od oštećenih.	Obratili se udruzi Kontra.
2013.	Dubrovnik	Zaposlenici i zaposlenice jednog turističkog objekta svakodnevno na radnom mjestu doživljavaju uznemiravanje i prijetnje zbog prepostavljene spolne orientacije od strane zaposlenika konkurenatske kompanije. Na pritužbe uznemiravanja policija se oglušuje i savjetuje im da pokrenu privatnu tužbu ukoliko im takvo ponašanje smeta.	Obratili se udruzi Kontra.

“

Pretprošli rođendan izašla sam vanka sa par prija i cura. Inače mjesto na kojem smo bili, nije bilo, tipa, frendly mjesto, ali nisam ni očekivala da će ljudima koje i znam preko nekih prijatelja zasmetati što smo ja i cura izmjenjivali zagrljaje i poljupce i sl... Prijetili su nam fizičkim nasiljem i s jednom osobom sam se verbalno sukobila ali ništa više od toga nije bilo.

*Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji
kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i LORI 2013. godine*

”

“

Kroz srednjoškolsko obrazovanje kolege iz škole verbalno su me zlostavljali, gađali kamenjem, uništavali mi imovinu (biciklu i automobil). Taksist me jednom prilikom u dobi od 17 god. pitao želim li se nagoditi umjesto plaćanja vožnje. Zastrashivali su me u tramvaju prepunom ljudi oko 22 sata. Pratili me i čekali gdje ću izaći. Nisu bili ničim izazvani. Nitko od putnika nije reagirao.

Iz opisnih odgovora sudionika i sudionica terenskog istraživanja o nasilju i diskriminaciji kojeg su provele udruge Zagreb Pride, QSS i Lori 2013. godine

”

2.

ANALIZA I PRIKAZ STANJA ZAŠTITE PRAVA LGBT OSOBA U HRVATSKOJ PREMA STANDARDIMA „JOGJAKARTSKIH NAČELA“

Zabrana diskriminacije LGBT osoba na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja, kao i zaštita nekih prava, regulirane su u Republici Hrvatskoj nizom zakona i pravilnika. Ipak svijest, kako kod opće populacije tako i u samoj LGBT zajednici, o postojanju anti-diskriminacijskog okvira u nacionalnom zakonodavstvu još uvek je izrazito niska. Provedba nacionalnih i međunarodnih propisa neuspješna je zbog visokog stupnja homofobije i transfobije u društvu te raširene institucionalne homofobije.

Ukidanje i suzbijanje nejednakog statusa životnih, partnerskih i obiteljskih zajednica LGBT osoba u odnosu na bračne i izvanbračne zajednice te heteroseksualne obitelji trebalo bi u narednom kratkoročnom razdoblju biti među prioritetima hrvatskog zakonodavstva. LGBT osobe i parovi nemaju ravnopravan i prilagođen tretman u dobivanju javnih zdravstvenih i socijalnih usluga te niza drugih ekonomskih, društvenih i kulturnih prava koja proistječe iz bračnog statusa. Danas osobe koje žive u braku uživaju preko šezdeset različitih prava, dok LGBT parovi, preko Zakona o istospolnim zajednicama, uživaju, deklarativno, svega dva prava.

Iako je u posljednjem vrijeme fokus javnosti, politike i LGBT organizacija usmjeren na reguliranje statusa i prava lezbijskih i gej parova i obitelji, to nipošto ne znači da je zaštita od diskriminacije, nasilja i mržnje pojedinaca i pojedinki koji se identificiraju kao lezbijske, gejevi, biseksualne ili transrodne osobe zadovoljavajuća. I dalje sva istraživanja neovisnih tijela i organizacija civilnog društva pokazuju da su u Hrvatskoj seksualna orijentacija, rodni identitet i rodno izražavanje među najčešćim osnovama diskriminacije i nasilja.¹ Naime – unatoč naporima LGBT organizacija i jednog dijela političkih aktera i medija u posljednjih desetak godina – u društvu je i dalje duboko ukorijenjena homo/bi/transfobia. Negativni stavovi, stereotipi, predrasude, pa čak i mržnja, potom se nerijetko prenose u nevoljnost vlasti da se odlučno i kontinuirano posvete suzbijanju homo/bi/transfobije, kao i u nedovoljnu i nezadovoljavajuću razinu političke volje da se kroz zakone i institucije poboljšaju status i zaštita prava LGBT osoba. Također, LGBT osobe nerijetko su izložene marginalizaciji i psihičkom i fizičkom nasilju na radnom mjestu, školi ili na fakultetu, kao i u okviru vlastitih obitelji.

---

1 Prema istraživanju koje je provela nezavisna agencija Puls 2008. god. na uzorku od 800 osoba, 49% ih je odgovorilo kako bi homoseksualnim osobama trebalo biti zabranjeno raditi u javnom sektoru, odnosno državnim službama i zdravstvu, 67% ispitanika/ica izjavilo je kako LGBT osobama treba zabraniti pristup djeci, a posebice rad s djecom kao odgojitelji/ice i nastavnici/ice u školama. U istom istraživanju samo 28% ispitanika/ica nije izrazilo negativne stavove spram pripadnica i pripadnika seksualnih i rodnih manjina.

Prema istraživanju udruge GONG i Fakulteta političkih znanosti iz 2010. godine, 46% srednjoškolaca vjeruje da je homoseksualnost neka vrsta bolesti, dok ih 64% smatra da bi homoseksualnim osobama trebalo zabraniti javne istupe. Prema godišnjim izvještajima Ministarstva unutrašnjih poslova Vladinom uredu za ljudska prava, zločini iz mržnje temeljem spolne orijentacije nalaze se među tri najčešće osnove za počinjenje kaznenih djela iz mržnje.

► 2.1.

**Glavni mehanizmi i okviri
zaštite prava LGBT osoba i
područja uočene diskriminacije**

► 2.1.1. Opći anti-diskriminacijski okvir

Ustav RH u članku 14. navodi: "Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama." Članak 35. svakomu jamči "štovanje i pravnu zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti".

Europska unija propisuje zabranu diskriminacije po osnovi seksualne orientacije i rodnog identiteta (Direktiva 2000/78/EC) te zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju. Države članice Europske unije dužne su prilagoditi svoje zakone toj direktivi.

Zakon o suzbijanju diskriminacije (ZoSD, N.N. 85/08; 112/12) zabranjuje diskriminaciju u svim segmentima ljudskog života i to na nizu osnova (kao na primjer: rase ili etničke pripadnosti, spola, jezika, vjere), uključujući i osnove "rodnog identiteta i izražavanja te spolne orientacije", pri čemu ne definira niti jednu od osnova. Rodni identitet i izražavanje te spolna orientacija definirani su u (sada već brojnim) dokumentima međunarodnog prava.

Zabranjeno je diskriminatorno postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima te svih pravnih i fizičkih osoba i to u svim područjima, u privatnom i javnom sektoru. Ipak, u odnosu na LGBT osobe,

određena područja obiteljskih i drugih odnosa isključena su od zabrane diskriminacije člankom 9. st. 2. ZoSD² koji propisuje iznimke od zabrane diskriminacije. Za zaštitu od diskriminacije LGBT osoba naročito je važno tumačenje tih dosta široko i neodređeno postavljenih iznimaka. Preširoko tumačenje moglo bi dovesti do omogućavanja poslodavcu da ne zaposli LGBT osobu jer se to protivi njegovom (vjerskom ili drugom) uvjerenju, odnosno, uskraćivanja prava i obveza iz područja obiteljskih odnosa, što bi predstavljalo povredu međunarodnih standarda zaštite LGBT osoba.

Još uvijek važeći Zakon o istospolnim zajednicama (N.N. 116/03) izričito zabranjuje "svaku diskriminaciju, izravnu i neizravnu na osnovi istospolne zajednice, kao i činjenice homoseksualne orientacije." (čl. 21. st. 1.).

Zakonom o radu (NN 149/09, 61/11) propisana je zabrana diskriminacije na način da je određeno da je zabranjena izravna ili neizravna diskriminacija na području rada i radnih uvjeta, uključujući kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, napredovanju, profesionalnom usmjeravanju, stručnom osposobljavanju i usavršavanju te prekvalifikaciji, sukladno posebnim zakonima (čl. 5. st. 4. ZoR). Zabrana diskriminacije propisana je samo

-
- 2 Iznimno ne smatra se diskriminacijom stavljanje u nepovoljniji položaj u sljedećim slučajevima:
[...]
5. pri zasnivanju radnog odnosa, uključenja u članstvo te u djelovanju koje je u skladu s naukom i poslanjem crkve i vjerske zajednice upisane u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, te druge javne ili privatne organizacije koje djeluju u skladu s Ustavom i zakonima, ako tako zahtijevaju vjerska doktrina, uvjerenja ili ciljevi;
10. stavljanje u nepovoljniji položaj pri uređivanju prava i obveze iz obiteljskog odnosa kada je to određeno zakonom, a osobito u cilju zaštite prava i interesa djece, što mora biti opravdano legitimnom svrhom, zaštitom javnog morala, kao i pogodovanju braka u skladu s odredbama Obiteljskog zakona.

načelno odredbom kojom se propisuju temeljne obveze i prava iz radnog odnosa, dok je detaljnije uređenje zabrane diskriminacije prepušteno posebnom zakonu (zapravo Zakonu o suzbijanju diskriminacije).

Diskriminacija na temelju seksualne orientacije izričito je zabranjena još u nizu sektorskih zakona kao npr. u Zakonu o ravnopravnosti spolova (čl. 6.), Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (čl. 77.), Zakonu o medijima (čl. 3. st. 4.)³, Zakonu o sportu (čl. 1.) i dr.

Bez obzira na zakonski okvir, ljudska prava LGBT osoba nisu dovoljno prepoznata u javnosti, ne postoji sigurno okruženje za LGBT osobe, a različite vrste seksualnih orijentacija nisu prepoznate kao osnovna dimenzija ljudske seksualnosti i identiteta. Postoje ozbiljne teškoće u dosljednoj i sustavnoj provedbi zabrane diskriminacije u praksi.

---

3 “Zabranjeno je prenošenjem programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvima osnovama, te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat.”

► 2.1.2. Političko i institucionalno okružje

Ne postoji dovoljna institucionalna potpora u suzbijanju transfobije i homofobije. Premda poneki nositelji javne vlasti u svojim izjavama deklarativno osuđuju primjere homofobičnog nasilja i pozivaju na „toleranciju i uvažavanje različitosti“, ti izrazi često ostaju bez stvarnih i konkretnih koraka i mjera kako bi se to nasilje dokinulo. Nerijetko su osude homofobije izraz svjetonazora pojedinog političara ili političarke (tako da oni liberalne provenijencije istupaju osuđujući homofobiju, dok oni konzervativnih stajališta šute) pa se tako stvara dojam da osuda nasilja ili mržnje može biti stvar političke ideologije ili stava, a ne općeprihvaćena vrijednost. Političke stranke u RH u svojim programima nemaju izdvojeno poglavje vezano uz LGBT prava, politike i teme, a svega nekoliko stranaka u svojim publikacijama spominju LGBT osobe ili LGBT prava, a pritom ih spominju uzgredno i površno.

► 2.1.3. **Sloboda javnog okupljanja**

Sloboda javnog okupljanja LGBT osoba ugrožena je protuustavnim djelovanjem nasilnih ekstremističkih grupa i javnim pozivima na linč LGBT osoba u Hrvatskoj. Posljednjih je godina vidljiv napredak u osiguranju slobode javnog okupljanja LGBT osoba, a vlasti efektivnije suzbijaju pojave ekstremističkog nasilja. Ipak, ostaje pitanje hoće li to tako i ostati nakon što je RH pristupila Europskoj uniji i više nije pod posebnom prismotrom stranih tijela. Potpuno izostaju programi edukacije i senzibilizacije javnog mnjenja kojima bi cilj bio ukazati da manifestacije poput Povorke ponosa nisu ni po čemu drugačije od sličnih prosvjeda i okupljanja drugih skupina.

► 2.1.4. **Policija**

Zabilježen je niz primjera da policija u slučajevima zločina iz mržnje podnosi optužni prijedlog prekršajnom суду umjesto kaznenu prijavu, iako postoje svi elementi za podnošenje kaznene prijave. Zbog toga su u konačnici počinitelji kažnjeni prekršajno i vrlo blago što onda nema nikakav učinak na osjećaj zaštićenosti i sigurnosti LGBT osoba, a takve blage kazne ne djeluju ni kao mjera odvraćanja za druge potencijalne počinitelje.

U posljednjih nekoliko godina LGBT organizacije ostvarile su suradnju s Policijskom akademijom koja je dijelom unijela edukaciju o zločinu iz mržnje u svoj nastavni kurikulum. Zagreb Pride je imao priliku održati i nekoliko seminara za aktivne policijske djelatnike i djelatnice s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije, no takvi bi se oblici edukacije morali intenzivirati i institucionalizirati. Upravo zahvaljujući tim edukacijama i seminarima, na području Zagreba zabilježili smo napredak u policijskom procesuiranju kaznenih djela iz mržnje, a isto se ne može reći za područje Splita i južne Dalmacije. Gotova sve dojave koje smo zaprimili/e policija je tretirala kao prekršaje bez elemenata mržnje, zbog čega smo morali podnositи kaznene prijave.

► 2.1.5. Zločin iz mržnje

Posljednjih godina ojačana je pravna zaštita protiv homofobnih i transfobnih zločina iz mržnje. Prvenstveno se to odnosi na novi Kazneni zakon koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, a koji predviđa strože kazne za zločin počinjen iz mržnje (koji je postao i kvalificirani oblik kaznenog djela) na osnovi rodnog identiteta žrtve, kao i na osnovi njezine spolne orientacije. Poboljšanja uključuju i Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje koji je izradila vladina radna skupina za praćenje zločina iz mržnje, kao i obuku policije koja se provodi u suradnji s LGBT organizacijama.

Ipak, izrečene kazne za zločine iz mržnje su uglavnom simbolične ili uvjetne. Također, premda Protokol o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje navodi da policija mora obratiti posebnu pažnju prilikom obrade slučajeva zločina iz mržnje, i dalje postoje problemi u klasifikaciji zločina te u istraživanju i procesuiranju motiva mržnje.

Većina poznatih slučajeva homofobnih zločina iz mržnje događa se u vrijeme Povorki ponosa, kad su LGBT osobe izloženi u javnosti. Prema službenim podacima do 2011. godine policija je zabilježila samo nekoliko slučajeva homofobnih zločina iz mržnje. Međutim, samo tijekom 2011. godine hrvatska policija zabilježila je 45 zločina iz mržnje počinjenih na osnovi spolne orientacije, od kojih je 44 bilo počinjeno u kontekstu splitske Povorce ponosa u lipnju 2011. godine.

Velik i nepoznati broj slučajeva zločina iz mržnje ostaje neprijavljen. Istraživanje koje je 2007. godine provela organizacija Lori pokazalo je da je samo 4.6% lezbijki, gejeva, biseksualnih i transrodnih osoba koje su

sudjelovale u istraživanju prijavilo diskriminaciju i nasilje, dok je istraživanje Zagreb Pridea, Lori i Queer Sport Splita iz 2013. zabilježilo tek blagi broj porasta prijava – svega nešto manje od 8% ispitanih osoba prijavilo je zločin iz mržnje policiji. Vrlo je malo informacija dostupno vezano uz transfobne zločine iz mržnje. Zločin iz mržnje i nasilje ne prijavljuju se pretežno zbog niske razine povjerenja žrtve u policiju, odnosno u razinu educiranosti i senzibiliziranosti pojedinih policijskih službenika, a katkada strahuju da će njihova seksualna orientacija biti javno otkrivena unatoč njihovo želji da se to ne dogodi. Razotkrivanje seksualne orientacije žrtve njezinoj obitelji zabilježili smo u slučaju zločina iz mržnje 2012. godine nakon splitske Povorce ponosa.

► 2.1.6.

Rad i tržište rada

Diskriminacija na radu i na tržištu rada je zabranjena. Istraživanja i iskustva iz prakse te pritužbe LGBT osoba udrugama ukazuju na postojanje diskriminacije i uznenimiranja što navodi na zaključak da pojedini poslodavci ne poštuju u dovoljnoj mjeri zabranu diskriminacije niti obvezu zaštite dostojanstva radnika, da se radna prava LGBT osoba često krše te da se mehanizmi zaštite od diskriminacije nedovoljno koriste. Kao i u diskriminacijama po drugim osnovama, jedan od glavnih motiva slabog ili nikakvog korištenja zaštitnih mehanizama od strane LGBT osoba su strah od gubitka radnog mjesto, smanjenja plaće, samovolje nadređenih i sl., što je dodatno pojačano u uvjetima ekonomske krize i recesije te velike nezaposlenosti. Zbog toga što se mnoge LGBT osobe boje za svoj status unutar radne organizacije i za samo radno mjesto, u većini profesija one nisu sklone javno iskazati svoj seksualni i/ili rodni identitet, a to negativno utječe na njihovo dostojanstvo, radni učinak i općenito razvoj ličnosti.

LGBT osobe su na tržištu rada zaštićene kao pojedinci/ke, ali ne i kao članovi istospolne zajednice, odnosno životnog partnerstva.

► 2.1.7.

Pravo na brak, na zasnivanje obitelji i na obiteljski život i prava koja iz njih proizlaze

Obiteljski zakon (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11) uskraćuje pravo na brak osobama istog spola. Pravo na brak, kao i ostale povlastice koje iz njega proizlaze, dostupne su samo heteroseksualnim osobama. Stoga Obiteljski zakon u cijelosti diskriminira na temelju spolne orientacije, onemogućujući da istospolni parovi ostvaraju ista prava kao i oni raznopolni. Zakon o istospolnim zajednicama istospolnim partnerima osigurava samo pravo na međusobno uzdržavanje i pravo na stjecanje zajedničke imovine, a postojeći okvir nije u skladu sa sustavom zaštite ljudskih prava Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Posebni problemi i oblici nejednakosti i diskriminacije prisutni su, primjerice:

- *u nasljeđivanju:* partner/ica u istospolnoj zajednici, nakon smrti partnera/ice nasljeđuje samo polovinu imovine („pravo na stjecanje zajedničke imovine“), dok drugu polovinu nasljeđuju drugi pravni nasljednici. Zajednička imovina nije ona koja je postojala do trenutka kada su osobe počele živjeti zajedno, kao i ona koja je stečena tijekom istospolne zajednice nasljeđivanjem ili darovanjem. To se jedino

može izbjegći ukoliko postoji oporuka preminule osobe ili ako je potpisani ugovor da se u slučaju smrti jednog/ice partnera/ice sva imovina preminule osobe daje živom partneru/ici;

- *u socijalnim pravima* koja su prilagođena heteroseksualnim zajednicama kroz vezivanje prava uz institute iz Obiteljskog zakona i autonomno definiranje članova obitelji. Ako je u nekoj obitelji jedan član nezaposlen te obitelj ne ostvaruje dohodak za uzdržavanje svih članova, njima se jamči socijalna pomoć, kao i drugi oblici pomoći (dječji doplatak, oslobođenje od nekih davanja u vrtiću ili školi). Istospolne zajednice nemaju ta prava jer u zakonima nisu definirane kao obitelj;
- *u poreznom statusu i olakšicama*: porezne olakšice kroz uvećanje neoporezivog odbitka nisu dostupne istospolnim parovima. Na tržištu finansijskih usluga i proizvoda kreditne garancije kroz obiteljske srodnike ovise o diskrecijskoj odluci banke, ili od slučaja do slučaja.
- *u zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti*: pravo na zdravstveno osiguranje po partneru/ici uskraćeno je istospolnim parovima u Republici Hrvatskoj. Isto tako, ako primjerice biološka majka ostane bez posla, dijete ne može biti zdravstveno osigurano preko njezine partnerice;
- *u mirovinskom osiguranju*: gej i lezbijski parovi nemaju pravo na obiteljsku mirovinu, osim kroz mogućnost oporučnog nasljeđivanja u II. i III. stupu;
- prema *Zakonu o strancima* nije moguće spajanje obitelji temeljem istospolne zajednice.
- *u posvajanju djece* iz kojeg su istospolni parovi u potpunosti isključeni. Posvojiti mogu jedino bračni drugovi te osoba koja nije u braku ako je to od osobite koristi za dijete (prema članku 133. st. 2 Obiteljskog zakona);
- *u reproduktivnim pravima*: Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji (ZMPO) koji uređuje reproduktivna prava, diskriminoran je za istospolne parove i osobe homoseksualne orientacije.

► 2.1.8. Sustav obrazovanja

U Izvješću o pojavama diskriminacije za 2010. godinu Pučkog pravobranitelja (2.1.6. Spolna orientacija) navodi se kako otvorena homofobija, izostanak javne osude homofobije, nepostojanje sustavnog građanskog odgoja, odnosno odgoja za ljudska prava na svim obrazovnim razinama te stav da je homoseksualnost privatna stvar, pridonose diskriminatornom okruženju. Zaključno se u izvješćaju utvrđuje kako s obzirom na raširenost predrasuda i diskriminacijskih stavova temeljem seksualne orientacije nedostaje sveobuhvatni program edukacije za susbjanje diskriminacije na temelju seksualne orientacije i rodnog identiteta, a ponajviše nedostaje izravna implementacija takvih edukativnih sadržaja u školski program.

U hrvatskim školama vidljivi su različiti oblici homo/bi/fobije i transfobije, kao i zabrinjavajuća prisutnost vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja na osnovi spolne orientacije i/ili rodnog identiteta. Ovo potvrđuje i nedavno Istraživanje o mišljenjima i stavovima prema homoseksualnosti u srednjim školama u Zagrebu (A. Hodžić i N. Bijelić, 2012., Zagreb, na uzorku od 322 učenika/ica i 117 profesora/ica) gdje je gotovo trećina srednjoškolaca počinila verbalno i/ili fizičko nasilje prema osobi zbog njene navodne homoseksualne orientacije.

Jedan od ključnih problema jest zaštita mladih, posebice srednjoškolske populacije, od nasilja i diskriminacije koje doživljavaju od strane svojih vršnjaka/kinja. Homo/bi/transfobično nasilničko ponašanje ostavlja neposredne, ali i dugoročne posljedice na psihosocijalno zdravlje mladih ljudi, kao i na njihovu sposobnost da postigu uspjehe u školovanju. U pravilu se učenici/ice ne obraćaju za pomoći nastavnicima/icama i stručnim suradnicima/icama

(psiholozi/ginje, pedagozi/ginje i sl.) u školi budući da strahuju da će i ovdje naići na odbacivanje i osudu. S druge strane školski djelatnici/ice nemaju dovoljno informacija niti adekvatnog znanja po pitanju psihosocijalne podrške za LGBT mlade.

► 2.1.9. **Rodni identitet i rodno izražavanje**

Zakon o suzbijanju diskriminacije (ZoSD, NN 85/08; 112/12) zabranjuje diskriminaciju na temelju rodnog identiteta i izražavanja. Također, u novom Kaznenom zakonu navodi se i rodni identitet kao jedan od temelja počinjenja zločina iz mržnje, čime se zločini nad transrodnim i transeksualnim osobama kažnjavaju strože i izričito prepoznaju u istražnom i sudskom postupku. Diskriminacija na osnovu rodnog identiteta zabranjena je i na nivou Europske unije (Direktiva 2000/78/EC), a važno je spomenuti i Direktivu o pravima zajamčenim žrtvama zločina iz mržnje Europskog parlamenta iz 2012., gdje se kao osnova kaznenog djela navodi i rodni identitet i rodno izražavanje.

Zakoni i podzakonski akti na snazi u RH nisu osjetljivi na promjenu spola osobe. Dokumenti koje izdaju razna tijela vlasti ili javne institucije (npr. sveučilišta) u većini slučajeva nisu prilagodljivi promjeni upisa spola i identiteta osoba te ne štite njihovu privatnost.

Jedan od većih problema predstavlja i zaštita transrodnih osoba koje ne namjeravaju proći kroz cijeli proces prilagodbe spola već, na primjer, žive u rodnom identitetu drugog spola i/ili imaju vanjska obilježja drugog spola budući da uzimaju hormonsku terapiju. Mnoge osobe se ne odlučuju na operativni zahvat na genitalijama te je potrebno da zakoni i pravne regulative prepoznaju transrodne osobe u sustavu i osiguraju izdavanje potrebnih dokumenata, kao i zdravstvenu skrb, prepoznavajući njihov stvarni rodni identitet, a ne spol pripisan pri rođenju.

Prema novom Zakonu o osobnom imenu (NN 118/12) transrodne osobe mogu na najlakši način promijeniti svoje zakonsko ime u rodno odgovarajuće, bez uvjeta da su u potpunosti završile spolnu tranziciju putem operativnih zahvata.

Problem i dalje postoji kod promjene upisa spola u službenim dokumentima. Postojeći Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije o promjeni spola (NN 121/11) nalaže da se upis promjene podataka o spolu u matici rođenih vrši na temelju mišljenja Nacionalnog zdravstvenog vijeća. Ovo pak Vijeće smatra da je pravilnik nedorečen te ga se zbog toga ne želi pridržavati niti rješavati podnesene Zahtjeve o promjeni spola.

Potrebno je stoga izraditi novi zakonski ili podzakonski akt koji bi podrazumijevao i život u drugom rodnom identitetu.

Osim za osobe koje su kirurškim putem prilagodile svoj spol, novi Zakon o državnim maticama otvara mogućnost upisa promjene spola u maticu rođenih i za osobe koje žive u drugom rodnom identitetu. Dodatno, izvadak iz matice rođenih ne sadrži više napomenu o promjeni spola ili imena, već se izdaje na novo ime (samo s bilješkom da je ime promijenjeno).

U Hrvatskoj ne postoji Zakon o procesu prilagodbe spola (spolnoj tranziciji) što predstavlja dodatnu prepreku za sve transrodne i transeksualne osobe, ograničava njihova ljudska prava i ne osigurava potrebnu zdravstvenu i pravnu skrb. Krajem 2013. godine osnovana je radna skupina za donošenje novog Pravilnika koji bi trebao prepoznati život u drugom rodnom identitetu, a koji bi omogućio, između ostalog, promjenu upisa spola u dokumentima za osobe koje nisu ili ne namjeravaju kirurški prilagoditi spol.

Ne postoji usustavljena i regulirana dostupnost zdravstvenih i psihosocijalnih usluga počevši od psihiatrijske procjene, preko hormonalne terapije pa do same operacije prilagodbe spola. Zdravstveni stručnjaci/kinje ne posjeduju adekvatno obrazovanje niti stručnost na području ovog dijela spolne i reproduktivne zdravstvene zaštite. U ovom je trenutku skrb za transrodne i transeksualne osobe svedena na osobni

profesionalni interes pojedinih medicinskih stručnjaka da se ovim područjem bave te na brojne administrativne i zdravstvene zavrzlame u samom sustavu.

Potrebno je raditi na edukaciji i senzibilizaciji pružatelja/ica zdravstvenih usluga za ovo područje te osigurati postojanje politika i programa za obrazovanje i usavršavanje stručnjaka/kinja. Dodatno, potrebno je programe i usluge u zdravstvenom sektoru unaprijediti i prilagoditi kako ne bi bili diskriminirajući prema osobama zbog njihovog rodnog identiteta i/ili izražavanja te kako bi osigurali pristup stručnom i nediskriminirajućem liječenju i skrbi osobama koje žele proći kroz proces prilagodbe spola.

► 2.2.

**Glavni pravci djelovanja u
smjeru bolje zaštite prava i
statusa LGBT osoba**

► 2.2.1. **Zakon o životnom partnerstvu**

Kroz Zakon o životnom partnerstvu lezbijski i gej parovi u RH ostvarat će niz prava i obveza koja su im do sada bila ukraćena, ali se time njihov status neće u cijelosti izjednačiti s heteroseksualnom bračnom zajednicom. Pristup i osiguranje niza ekonomskih, fiskalnih, socijalnih, mirovinskih, zdravstvenih i drugih prava koja proizlaze iz zajednice obiteljskog života značajno će poboljšati status i olakšati mnoge realne životne situacije gej i lezbijskim parovima, posebno u usporedbi sa Zakonom o istospolnim zajednicama. Ostaje međutim simbolička i pravna distinkcija između bračne zajednice i životnog partnerstva, čime se učvršćuje nejednak socijalni status istospolnih i raznospolnih parova u hrvatskom društvu i zakonima. Posebno će trebati nadzirati i izyeštavati o provedbi ovog zakona na svim razinama, pratiti na koji način se razne institucije (matičari, HZZO, HZMO, Porezna uprava, ustanove zdravstvene skrbi, sudovi...) odnose prema istospolnim partnerima/icama, osiguravaju li im pristup javnim uslugama i pravima pod jednakim uvjetima i na jednak način kao i bračnim drugovima i poštuju li anti-diskriminacijske odredbe ugrađene u ovaj Zakon. U pogledu zapošljavanja i radnih odnosa, posebno kod privatnih poslodavaca i u pogledu pristupa tržišnim uslugama (npr. najam stana ili kreditiranje građanstva) trebat će se posvetiti pažnja edukaciji opće javnosti i pojedinih dionika kako bi se izbjegla eventualna diskriminacija istospolnih parova, njihov nejednak tretman, ili kako se zbog bojazni od uvreda, ponižavanja, onemogućavanja napredovanja na radnom mjestu, ne bi ustezali od korištenja prava koja im zakon jamči (npr.

plaćeni dopust za sklapanje životnog partnerstva ili pravo na bolovanje).

Zakon o životnom partnerstvu prepoznaje roditeljsku i partnersku skrb za dijete koje živi u toj obiteljskoj zajednici i kojem je jedan od partnera/ica biološki roditelj.

Time predlagач prepoznaje i dijelom regulira postojeće životne situacije istospolnih obitelji s djecom, ali ostavlja i dalje jednog od dva roditelja (onog koji nije biološki) u nepovoljnijem položaju nego da je s djetetom u biološkoj vezi, iako je, primjerice, cijeli život djetetu otac ili majka, o njemu se skrbi i s njime je u emocionalnoj vezi.

Lezbijski i gej parovi ostat će u cijelosti diskriminirani u pravima vezanim za posvajanje djece.

Zakon o životnom partnerstvu u prvom redu osigurava niz praktičnih prava vezanih uz status životnih partnera, odnosno parova, ali ostaje diskriminatoran u polju prava koja se odnose na položaj djece. Iako nije predviđena mogućnost posvajanja za životne partnere, uvažava se postojeće stanje i činjenica da istospolne zajednice s djecom postoje i predviđa se mogućnost stjecanja prava skrbi životnog partnera nad djetetom drugog životnog partnera.

— 2.2.2.

Kaznenopravni okvir i njegova implementacija

Posljednjih godina ojačana je pravna zaštita protiv homofobnih i transfobnih zločina iz mržnje. To se u prvom redu odnosi na novi Kazneni zakon, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, a koji predviđa strože kazne za zločin počinjen iz mržnje (a koji je postao i kvalificirani oblik kaznenog djela) na osnovi rodnog identiteta žrtve, kao i na osnovi njezine spolne orientacije. Poboljšanja uključuju i Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje, koji je izradila vladina radna skupina za praćenje zločina iz mržnje, kao i obuku policije koja se provodi u suradnji s LGBT organizacijama. Međutim, monitoring od strane nevladinih organizacija pokazuje da i dalje postoje propusti, napose u policijskom istraživanju motiva mržnje i pružanju pravovremenih i preciznih informacija žrtvama. Dužnost je policije provesti detaljnu istragu svakog navodnog motiva mržnje koji bi bio osnova kaznenog djela. Državni odvjetnik može dodati motiv mržnje u fazi procesuiranja kaznenog djela, ali je iz prakse poznato da najčešće slijedi zaključke policije.

— 72

► 2.2.2.1.

Edukacija policijskih djelatnika i djelatnica

Odgovornost za odluku o pravnoj klasifikaciji određenog kažnjivog djela ima policija. Fizički napadi mogu biti klasificirani od strane policije ili kao kazneno djelo (s tjelesnim povredama ili s teškim tjelesnim povredama) ili kao prekršaj. Da se ne bi više ponavljali slučajevi klasifikacije homofobnih i transfobnih napada kao prekršaja potrebno je nastaviti i intenzivirati edukaciju policijskih službenika te formalizirati LGBT teme u kurikulumu Policijske akademije. Posebno treba raditi i na češćem održavanju seminara za aktivne policajce i policajke, u prvom redu oko primjene Kaznenog zakona, u postupanju prema LGBTIQ žrtvama te stvaranju pozitivnih stavova o LGBTIQ osobama. Za ostvarenje tih ciljeva ključna je suradnja i podrška MUP-a na najvišim razinama ovlasti. Policija treba primjenjivati zakone na nediskriminirajući način, tako da ophodjenje policije prema građanima i građankama pokazuje koliko se poštuju ili ne ljudska prava i koliki je stupanj diskriminacije u društvu. Policijski službenici/ice ne smiju imati predrasude prema određenim skupinama i moraju uvijek biti svjesni da je svaka diskriminacija po bilo kojoj osnovi neprihvatljiva. Također je neophodna edukacija policijskih službenika/ica na način da se u program obrazovanja na Policijskoj akademiji pojača predmet o ljudskim pravima i Ustavu RH te o etici policijskog zvanja.

► 2.2.2.2. Pravosuđe

Potrebno je nastaviti praćenje rada pravosudnog sustava, odnosno monitoriranje postojećih postupaka za LGBT diskriminaciju i slučajeve nasilja. Istodobno je važno nastaviti s edukacijom pravosudnih djelatnika (sudaca i državnih odvjetnika) kroz neformalne seminare i kroz sustav Pravosudne akademije. Primjeri iz prakse pokazuju da kada su slučajevi homofobnog nasilja s tjelesnim ozljedama jasno klasificirani kao kaznena djela, a motiv mržnje propisno uzet u obzir u fazi istrage i kaznenog progona, postupak može biti učinkovit. Ipak, u zadnje dvije godine Državna odvjetništva traže maksimalne kazne za kaznena djela zločina iz mržnje. Suci većinom i dalje izriču minimalne kazne za zločine iz mržnje, iako bilježimo porast bezuvjetnih zatvorskih kazni, što smatramo primjerenijom kaznom.

— 2.2.3. **Suzbijanje homo/ bi/transfobije u školama i poboljšanje seksualne edukacije**

Nacionalne politike, programi i inicijative u Hrvatskoj prepoznaju važnost zaštite djece i mladih od zlostavljanja, pružanja sigurne okoline te doprinosa poboljšanju njihove emocionalne, fizičke i obrazovne dobrobiti. Međutim nedostaju programi, smjernice i regulative koji se izravno odnose na seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet te suzbijanje homo/bi/transfobije u školama. Potrebno je stoga uvesti školsku edukaciju o LGBTIQ pitanjima te ukloniti postojeće homofobične i transfobične sadržaje iz školskih udžbenika. Većinom se takvi sadržaji nalaze u udžbenicima iz vjerouauka. Obrazovne ustanove trebale bi inzistirati na korištenju afirmativnog jezika na svakodnevnoj razini te osporavati govor mržnje i diskriminirajuće komentare od strane djelatnika/ica i učenika/ica. Nadalje, u školama je nužno provesti i edukaciju za senzibiliziranje profesionalnog osoblja i učenika/ica o LGBT temama kao i osigurati dostupne i raznolike izvore psihosocijalne podrške za osobe koje su doživjele nasilničko ponašanje zbog seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Takva edukacija provedena je samo u gimnaziji u Opatiji prema programu Lezbijske organizacije Rijeka, Lori.

Ravnatelji/ice, nastavnici/ice i stručni/e suradnici/ice dužni/e su spriječiti i zaustaviti svaki oblik nasilja u školi te ako je potrebno, surađivati s policijom i centrom za socijalnu skrb. Važno je da škola osigura postojanje „sigurnog“ mjesta na koje se mogu skloniti oni/e koji/e se osjećaju žrtvama, da vlastitim primjerom (tj. ponašanjem zaposlenika/ica škole) pruža model nenasilnog i pozitivnog ponašanja te poštivanja učenika/ica te da adekvatno nadgleda prostore za koje učenici/ice kažu da su potencijalna mjesta napada i zastrašivanja.

Kako bi se efikasno prevenirale i suzbijale pojave homo/bi/transfobije i vršnjačkog nasilja u školama, ali i djelovalo na primjeren način kada do tih pojava dođe, važno je:

- razvijanje strategija koje prepoznaju postojanje homo/bifobičnog i transfobičnog nasilničkog ponašanja. Potrebno je osigurati da strategija škole u suzbijanju vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja uključuje i ono na osnovi spolne orientacije i/ili rodnog identiteta i njegova izražavanja. To se odnosi i na reagiranje na govor mržnje i korištenje pogrđnih termina za LGBT mlade osobe;
- suzbijanje i djelovanje u slučaju homo/bi/fobičnog i transfobičnog nasilja i zlostavljanja. Prevencija bi trebala biti u samom fokusu rada škola budući da poduzimanje inicijative da se nasilje spriječi olakšava djelovanje kada se ono stvarno dogodi. Preventivne aktivnosti također doprinose u stvaranju stava i atmosfere među učenicima/icama da je nasilničko ponašanje potpuno neprihvatljivo i da se neće tolerirati. To se može postići kroz podizanje razine informiranosti, izradom i distribucijom pisanih edukativnih materijala, ohrabrvanjem učenika i učenica da prijave homo/bi/transfobični incident, razvijanjem i implementacijom unaprijed pripremljenih efikasnih strategija za intervenciju protiv počinitelja i za podršku žrtvama;
- pružanje objektivnih informacija o homoseksualnosti i transrodnosti i sustavna edukacija učenika/

ica. To znači da valja uključiti pitanje homo/bi/fobičnog i transfobičnog vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja u nastavni plan i program, ukloniti homo/bi/transfobične sadržaje iz udžbenika i drugih didaktičkih materijala, poticati učenike/ice na kritičko razmišljanje i diskusiju o razlikama i različitosti;

- razvijanje dodatne izobrazbe nastavnog i stručnog osoblja o problematici vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja LGBT mladih, te objektivnim informacijama utjecati na smanjenje predrasuda i neznanja među djelatnicima/icama škole.

► 2.2.3.1.

Nastava Zdravstvenog odgoja u školama

Od kraja 2012. godine u osnovnim i srednjim školama u RH pristupilo se uvođenju nastave Zdravstvenog odgoja koji u svom modulu Rodna/spolna ravnopravnost pokušava, premda vrlo marginalno i nedovoljno, pokriti i LGBT teme. Napadi klerikalnih i konzervativnih organizacija na Zdravstveni odgoj ugrozili su njegovu sustavnu i na znanstvenim spoznajama utemeljenu primjenu pa je za prepostaviti da će biti potrebni dodatni napor da se modul o rodnoj/spolnoj ravnopravnosti počne provoditi na način na koji je zamisljen.

U revidiranom kurikulumu iz rujna 2013. izostavljena je edukacija o LGBT pravima u osnovnoj školi. Nastavnicima se daje uputa da u sedmom razredu, ukoliko se na satu spomene pojam homoseksualnosti, učenicima ponude kratko objašnjenje. To znači da djeca osnovnoškolske dob ne nemaju pravo čuti osnovne činjenice o LGBT temama, iako su već uvelike od odraslih usvojila homofobne stavove.

U Priručniku za nastavnike i suradnike u srednjoj školi u sklopu teme "Brak", pojam istospolnih brakova i obitelji na neprimjeren i diskriminatoran način naziva se "kontroverznim pitanjem" (str. 227.). Navođenje teze da "u nekim zemljama postoje i obitelji u kojima su roditelji istog spola" (str. 228.) navodi na zaključak da u Hrvatskoj takvih obitelji nema, što nije istina, pa se djeci daje netočna i nepotpuna informacija te se unaprijed stigmatizira istospolne obitelji s djecom.

Sama tema homoseksualnosti (namijenjena trećim razredima, str. 237. i dalje) obrađena je na način da se učenike i učenice upućuje na sučeljavanje različitih mišljenja, dovodeći tako u istu ravan svjetonazorske i ideologizirane poglede na LGBT identitet sa zakonskim propisima i znanstvenim spoznajama, čime se relativizira cjelokupan zakonodavni okvir RH, međunarodno-pravne instrumente zaštite i znanstvena dostignuća kao takva.

Povorka ponosa koja se redovito održava u Zagrebu i Splitu pogrešno se naziva "Parada ponosa", čime se učenicima daje netočna informacija i navodi ih se na krivi zaključak o prirodi događaja, a to je javno okupljanje zagarantirano Ustavom RH. I konačno, ni na jednom mjestu unutar kurikuluma i Priručnika se ne prepostavlja da su i neki učenici i učenice te zaposlenici/ice škole također LGBT osobe.

Kako bi se nedostaci u tretmanu homoseksualnosti i LGBT prava u školskim programima otklonili u budućnosti, potrebno je da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za odgoj i obrazovanje uoče ove neprimjerene i pogrešne sadržaje i izdaju dodatne naputke školama, a u budućnosti ih uklone iz Priručnika. Potrebno je razvijati svijest o potrebi da se LGBT teme uključe i u programe humanističkih i društvenih grupa predmeta (npr. LGBT književnost, povijest LGBT prava) i da se ta tematika spomene i u nastavi sociologije i filozofije. Poseban je izazov kako na objektivan i obuhvatan način monitorirati što i na koji način se uistinu predaje i u praksi poučava u sklopu Zdravstvenog odgoja.

► 2.2.3.2. Građanski odgoj

Uz postojeći integracijski program Zdravstvenog odgoja, Ministarstvo obrazovanja planira s uvođenjem građanskog odgoja i obrazovanja u obrazovni sustav za školsku godinu 2014./2015. Trenutno spomenuti predmet eksperimentalno provode četiri srednje i osam osnovnih škola. Prema najavama Ministarstva, učenici i učenice bi u sklopu ovog programa trebali učiti o poštivanju ljudskih prava, uvažavanju različitosti, demokratičnosti, aktivnom građanstvu, održivom razvoju.

► 2.2.4. Zdravstvena zaštita i pristup zdravstvenim uslugama

Područje zdravlja LGBT osoba, odnos i educiranost medicinskog osoblja i prilagođenost te dostupnost zdravstvenih ustanova, proizvoda i usluga nije dosada pokriveno posebnim podzakonskim aktima, pravilnicima i protokolima. Osim općih odredbi o zabrani diskriminacije, ne postoje drugi propisi na koje bi se LGBT osobe mogle pozivati kako bi ostvarile prilagođen i nediskriminatoran pristup javnozdravstvenim uslugama. Potrebno je stoga, a u suradnji sa sustavom javnog zdravstva, medicinskim osobljem, HZZO-om i Ministarstvom zdravlja, pristupiti izradi:

- edukacijskog i informativnog materijala za medicinsko osoblje;
- organizaciji, uz potporu nadležnih institucija, seminara stručnog usavršavanja za liječnike i liječnice i drugo medicinsko osoblje (u prvom redu na razini primarne i hitne zdravstvene zaštite);
- unošenja u kurikulume medicinskih fakulteta i zdravstvenih učilišta nastavnih sadržaja o važnosti i oblicima zdravstvenih usluga prilagođenih specifičnim potrebama LGBT osoba i postupanju prema LGBT osobama u sustavu zdravstvene skrbi na nediskriminatoran način;
- politika i programa na razini Ministarstva zdravlja kako bi se stvorio normativni okvir u pružanju zdravstvenih usluga uz puno poštovanje i uvažavanje seksualnog i rodnog identiteta.

U direktnom radu s LGBT osobama, njihovim obiteljima i prijateljima/icama, razvili/e smo programe psihosocijalne pomoći žrtvama nasilja i diskriminacije, ali i podrške u procesu coming out-a, samoprihvatanja i izgradnje osobnog identiteta, razvoja odnosa s roditeljima, unutar obitelji i s grupama vršnjaka te suočavanja s društvenom stigmatom, homo/bi/transfobijom i drugim problemima. Ti su se programi psihosocijalne pomoći pokazali vrlo uspješnima te je potrebno nastaviti s njihovom implementacijom. Isto tako važno je razvijati mrežu neformalnih LGBT savjetovališta i on-line platformi podrške, ali i razvijati institucionalne centre s certificiranim i senzibiliziranim psihologima/ginjama i psihoterapeutima/kinjama.

► 2.2.5.

Nacionalna strategija i program suzbijanja homofobije i transfobije

Već godinama se govori o potrebi izrade sveobuhvatnog nacionalnog plana borbe protiv homofobije i transfobije, uzimajući u obzir zabrinjavajući stupanj nasilja i netolerancije protiv LGBT osoba, posebno osjetan u trenutku kad se poveća njihova vidljivost, kao što je to za vrijeme Povorki ponosa.

Za sada nema iskazane političke volje da se pristupi izradi takve strategije te je u budućnosti nužno raditi na senzibiliziranju političkih stranaka i tijela vlasti kako bi se razvila svijest o njenoj važnosti i potrebi.

U taj program svakako bi, između ostalog, trebalo uključiti:

- edukaciju predstavnika/ica vlasti, na nacionalnoj i lokalnoj razini, djelatnika i djelatnica javnih službi i uprave, a posebice vladinih ureda zaduženih za promicanje i zaštitu ljudskih, građanskih i manjinskih prava o LGBT pravima;
- obvezu tijela vlasti svih razina da se proaktivno odnose prema projektima LGBT organizacija, da im pružaju institucionalnu i finansijsku podršku u provođenju njihovih aktivnosti kroz posebne natječaje i programe izričito namijenjene suzbijanju diskriminacije na temelju spolne orientacije, rodnog identiteta i izražavanja, da potiču njihov razvoj i osnaživanje i da u njima sudjeluju kao partneri i/ili nositelji.

► 2.2.6. Senzibilizacija medija na LGBT teme

Potreбно је провођење едукације медијских дјелатника о LGBT терминологији (упореби родно осјетљиве терминологије) те о afirmativном и недискриминаторном начину извјештавања. Родно осјетљива и позитивна LGBT-терминологија подразумијева идентитетски приступ хомосексуалним особама, односно кориштење назива и ријечи којима се same homo/biseksualne i transrodne особе идентифицирају. Таква терминологија је дефинирана Популарном родном терминологијом према стандардима Европске уније којег је издала Влада RH, Уред за равноправност сполова 2007. године.

Такођер, како би опćа јавност била боље и примјerenije информирана о животима и идентитетима LGBT особа потребно је наставити с повременим јавним кампањама те кроз текстове и видео-материјале пружати позитивне примјере о LGBT темама. Dio tih kampanja важно je provesti u suradnji s јавним institucijama i tijelima lokalne i nacionalne vlasti, posebice s onima usmjerenima na суzbijanje nasilja i diskriminacije.

Аналитичарјући писање портала и тiskovnih medija u razdoblju od svibnja do srpnja 2013. године за извјештај удрuge Cenzura+⁴, закључили/е smo да највећи број хрватских medija koristi kraće i manje zahtjevne žanrove poput kratkih vijesti i članaka kada pišu o LGBT темама.

Analitičnije i duže novinarske forme као што су анализе i

reportaže појављују се тек у малом постотку. Коментари се учесталије појављују, но zbog različitih ideoloških stavova kolumnista/kinja, ova novinarska forma pokazala se као место за afirmaciju LGBT zajednice (poput Novog lista ili Tportala), ali istodobno i za diskriminaciju (poput kolumni u Večernjem listu i Slobodnoj Dalmaciji). Ipak, diskriminirajuća terminologija i говор mržnje zapravo су rijetkost, no забринjavajuћи је податак да су новинари користили позитивну LGBT-terminologiju u тек нешто више од половине анализираних članaka.

► 2.2.7.

Prava i zaštita transrodnih osoba

Hrvatsko zakonodavstvo mora početi prepoznavati prava i potrebe transrodnih osoba, od kvalitetne skrbi na području zdravstva i psihosocijalnih usluga do uklanjanja pravnih i administrativnih barijera koje nastaju za osobe koje su u procesu spolne tranzicije.

Potrebno je prilagoditi sve zakone i podzakonske akte koji su neosjetljivi na promjenu spolnog statusa osoba koje prolaze ili su prošle spolnu tranziciju na način da priznaju sva prava u skladu s novim identitetom osobe. To uključuje mogućnost prilagodbe svih dokumenata koje izdaju javna uprava i druge institucije, poput sveučilišnih diploma i školskih svjedodžbi sa spolnim statusom osobe koji je utvrđen nakon spolne tranzicije, poštujući pritom pravo na privatnost osobe i zaštitu podataka kako bi se spriječila diskriminacija na temelju rodnog identiteta, zbog prijašnjeg spolnog statusa.

Potrebno je izraditi novi Pravilnik kojim će se odrediti način prikupljanja medicinske dokumentacije, i koji će jasno propisati pravila i protokole kako kod procesa promjene spola tako i za život u drugom rodnom identitetu.

Potrebno je usustaviti i regulirati zdravstvenu skrb za transrodne i transeksualne osobe kao i poduzeti sve potrebne zakonodavne, upravne i druge mjere kako bi se ovim osobama osigurala dostupnost zdravstvenih usluga, kao i njihova adekvatnost, napose u procesu spolne tranzicije i prilagodbe spola. Također, nužno je osigurati prikladnu psihosocijalnu podršku za transrodne i transeksualne osobe, kako bi im se osigurala skrb u

nošenju s problemima na koje nailaze uslijed odbacivanja okoline, obitelji te veće izloženosti nasilju i napadima.

Potrebno je raditi na edukaciji i senzibilizaciji pružatelja/ica zdravstvenih usluga za ovo područje te osigurati postojanje politika i programa za obrazovanje i usavršavanje stručnjaka/kinja. Dodatno, potrebno je programe i usluge u zdravstvenom sektoru unaprijediti i prilagoditi kako ne bi bili diskriminirajući prema osobama zbog njihovog rodnog identiteta i/ili izražavanja te kako bi osigurali pristup stručnom i nediskriminirajućem liječenju i skrbi osobama koje žele proći kroz proces prilagodbe spola.

Kod ljudskih prava transrodnih osoba, posebnu pažnju treba obratiti na prava transrodne djece. Djeca su posebno osjetljiva kategorija te treba uzeti u obzir zaštitu njihove dobrobiti s obzirom na nepodržavajuću okolinu. Nužno je osigurati posebnu skrb za transrodu djecu, ali i pružiti adekvatnu podršku roditeljima.

Naposljetku, o transrodnosti i transeksualnosti nužno je educirati sve segmente društva, provoditi akcije i kampanje usmjerene na povećanje prihvaćanja trans osoba u društvu te uklanjanje diskriminacije na osnovu rodnog identiteta i/ili njegovog izražavanja.

[ZAKLJUČAK]

Nasilje i diskriminacija su i dalje svakodnevica za LGBTIQ osobe u Republici Hrvatskoj, a potreba za pravnom regulacijom obiteljskog života istospolnih parova nikada nije bila veća. Jedinu promjenu nabolje u posljednje tri godine koju možemo istaknuti jest veći broj osoba koje ne skrivaju svoju spolnu orientaciju ili rodni identitet.

Suzbijanje nasilja ostaje glavni izazov za LGBTIQ aktiviste i aktivistkinje, pa tako i jedna od glavnih zadaća Zagreb Pridea. Naša misija za dolazeće razdoblje je stvaranje pozitivnog okruženja za LGBTIQ osobe u Republici Hrvatskoj. Stvaranje tog pozitivnog okruženja značajno je otežano ili, bolje rečeno, usporeno zbog posljedica kampanje klerikalnog pokreta „U ime obitelji“. Ta posljedica nije samo ustavna neravnopravnost građana i građanki, već i nepovoljna, napeta klima podjele hrvatskih građana i građanki na „normalne“ i „nenormalne“.

Iako se povećala svijest LGBTIQ populacije o postojanju pravne zaštite od zločina iz mržnje i diskriminacije, bilježimo tek blagi porast prijava Zagreb Prideu te je sukladno tome pokrenuto niz pravnih radnji, uglavnom zločina iz mržnje te tužbi za utvrđivanje diskriminacije i naknadu štete. Istovremeno, kod diskriminacije na radu i u pristupu tržišnim (ugostiteljskim) uslugama žrtve se rijetko odlučuju na konkretnе pravne radnje. Kako najčešći razlog odustajanja ili nepokretanja pravnih radnji žrtve navode nedostatak podrške svjedoka i svjedokinja diskriminacije.

Istospolni parovi u RH ne mogu trenutno ostvariti niti jedno pravo koje im pripada kao obiteljskoj zajednici, iako su im ta prava zagarantirana kako Europskom konvencijom o ljudskim pravima i presudama Europskog suda za ljudska prava, tako i samim Ustavom RH. U studenom 2013. godine **Ustavni sud Republike Hrvatske, osvrćući se na mogući ishod referendumu o ustavnoj definiciji braka nedvosmisleno je poručio kako** „...eventualna dopuna Ustava odredbom prema kojoj je brak životna zajednica žene i muškarca ne smije imati nikakvog utjecaja na daljnji razvitak zakonskih okvira instituta izvanbračne i istospolne zajednice u skladu s ustavnim zahtjevom da svatko u Republici Hrvatskoj ima pravo na poštovanje i pravnu zaštitu svoga osobnog i obiteljskog života te svoga ljudskog dostojanstva.“

Prepoznavanje, reguliranje i zaštita obiteljskog života LGBT osoba koju predviđa Prijedlog Zakona o životnom partnerstvu nesumnjivo je pozitivan pomak i korak naprijed prema društvu jednakopravnosti u Republici Hrvatskoj. S obzirom na postojeći i neprovediv Zakon o istospolnim zajednicama iz 2003., Prijedlog Zakona o životnom partnerstvu istospolnim parovima predviđa veliku razinu prava koju svakako treba pozdraviti jer se radi o demokratskom standardu Republike Hrvatske kao članice Europske unije.